

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΜΕΛΕΤΗ ΜΟΝΤΕΛΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕ
ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ**

ΚΡΙΓΚΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ - 2020

Table of Contents

Ευχαριστίες.....	5
Περίληψη.....	6
Summary	7
Κεφάλαιο 1 ^ο	8
Γενικά.....	8
1.1 Η Ιστορική Εξέλιξη του Τουρισμού.....	9
1.2 Η Ιστορία του Τουρισμού στην Ελλάδα.....	12
1.3 Η Εννοιολογική Προσέγγιση του Τουρισμού	16
1.4 Είδη και Μορφές Τουρισμού.....	17
1.4.1 Μαζικός και Ατομικός Τουρισμός	17
1.4.2 Εγχώριος και Διεθνής Τουρισμός.....	17
1.4.3 Εποχιακός και Συνεχής Τουρισμός	18
1.4.4 Κοινωνικός Τουρισμός.....	18
1.4.5 Στατικός και Κινητικός Τουρισμός	19
1.5 Οι Νέες Μορφές Τουρισμού	20
1.6 Η Εννοιολογική Προσέγγιση του Τουρίστα.....	22
1.7 Τα Είδη του Τουρίστα	24
1.8 Τα Είδη του Τουριστικού Προορισμού	25
1.9 Τα Είδη των Τουριστικών Καταλυμάτων	26
1.10 Η Πορεία του Τουρισμού Στην Ελλάδα.....	28
Κεφάλαιο 2 ^ο	31
Γενικά.....	31
2.1 Οικονομική Ανάπτυξη.....	32
2.2 Θεωρίες Οικονομικής Ανάπτυξης	33
2.2.1 Το Κλασικό Μοντέλο Ανάπτυξης.....	33
2.2.2 Το Νεοκλασικό Μοντέλο της Ανάπτυξης	34
2.2.3 Η Θεωρία των Slow-Swan	35
2.2.4 Το Μοντέρνο Μοντέλο Ανάπτυξης.....	38

Κεφάλαιο 3°.....	39
Γενικά.....	39
3.1 Η Σημασία του Τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία.....	40
3.1.1 Έσοδα Δημοσίου.....	40
3.1.2 Η Σημασία του Τουριστικού Ισοζυγίου.....	40
3.2 Η Πολλαπλασιαστική Επίδραση του Τουρισμού.....	41
3.3 Τουρισμός και Ύφεση (2010 – 2014).....	42
3.3.1 Η Πορεία των Εισπράξεων Από Ταξίδια για Επαγγελματικούς Λόγους.....	43
3.4 Η Δυναμική Αύξηση των Αφίξεων : Ερμηνεία και Αφετηρία Ποιοτικής Μεταβολής.....	44
3.5 Ο Θεματικός Τουρισμός.....	45
Κεφάλαιο 4°.....	46
Γενικά.....	46
4.1 Γεωγραφική Θέση.....	47
4.2 Τα Επτάνησα.....	48
4.2.1 Η Ζάκυνθος.....	48
4.2.2 Η Κέρκυρα.....	49
4.2.3 Η Ιθάκη.....	50
4.2.4 Η Κεφαλονιά.....	51
4.2.5 Κύθηρα.....	52
4.2.6 Οι Παξοί.....	53
4.2.7 Η Λευκάδα.....	54
4.3 Φυσικό Περιβάλλον.....	55
4.4 Μορφολογία Ιονίων Νήσων.....	56
4.5 Πληθυσμιακή Πυκνότητα.....	58
4.6 Α.Ε.Π. Πληθυσμού Ιονίων Νήσων.....	59
4.7 Τομείς Παραγωγής.....	60
4.8 Ιστορικοί – Πολιτισμικοί – Πολιτιστικοί Πόροι.....	62
4.9 Οι Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού Στα Ιόνια Νησιά.....	63
Κεφάλαιο 5°.....	64
Γενικά.....	64
5.1 Πρωτογενείς και Δευτερογενείς Πηγές.....	65
5.2 Ποιοτική Έρευνα.....	66

5.3 Ποσοτική Έρευνα.....	67
5.3.1 Ερωτηματολόγιο.....	67
5.3.2 Απογραφή και Δειγματοληψία.....	68
5.4 Μεθοδολογία Έρευνας.....	69
5.5 Αποτελέσματα Έρευνας.....	70
5.6 Συμπεράσματα.....	83
Βιβλιογραφία.....	85
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	86

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον καθηγητή μου, ο οποίος μου έδωσε τη δυνατότητα να υλοποιήσω την παρούσα πτυχιακή εργασία. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές για τις πολύτιμες γνώσεις, που μου μεταλαμπάδευσαν όλα αυτά τα χρόνια.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, που με στήριξε όλα τα χρόνια των σπουδών μου. Πέραν όμως από την πολύτιμη στήριξη, μου παρείχαν όλα τα εφόδια, ώστε να γίνω σωστός άνθρωπος.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία ασχολείται με το φαινόμενο του τουρισμού αλλά και τη σχέση αυτού με τα μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης, που κατά καιρούς χρησιμοποιούνται. Βασικό άξονα έρευνας αποτέλεσαν τα Ιόνια νησιά, τα οποία αναλύθηκαν και ερευνήθηκαν σε βάθος.

Αναλυτικότερα, το πρώτο κεφάλαιο εστιάζει στην ιστορική εξέλιξη του τουρισμού και στις μορφές, που έλαβε κατά τη πάροδο του χρόνου. Επίσης, αναλύονται οι έννοιες του τουρίστα και του τουριστικού προορισμού, διότι είναι άμεσα συνδεδεμένες, αλλά και οι μορφές, που δύναται να λάβει ανάλογα με τον χώρο, την εποχή και τη διάρκεια, που λαμβάνει.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στα οικονομικά μοντέλα ανάπτυξης, τα οποία δημιουργούνται, για την βελτίωση της οικονομικής απόδοσης.

Το τρίτο κεφάλαιο περιγράφει και αιτιολογεί την αλληλένδετη σχέση, που έχει η οικονομία με τον τουρισμό και αντιστρόφως. Επιπλέον, τονίζεται η σημασία του τουριστικού ισοζυγίου αλλά και ο ρόλος, που διαδραμάτισε, ο τουρισμός κατά την ύφεση του 2010 – 2014.

Συμπληρωματικά, στο τέταρτο μέρος της παρούσας εργασίας γίνεται διεξοδική αναφορά στα Ιόνια νησιά. Συγκεκριμένα, ορίζεται η γεωγραφική τους θέση, η μορφολογία τους αλλά και τα οικονομικά χαρακτηριστικά των Επτανήσων.

Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο αποτελεί το πρακτικό μέρος της έρευνας. Αναλυτικότερα, παρατίθεται ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπλήρωσαν 30 άτομα στην Πάτρα, με σκοπό να γίνει εμφανής ο τρόπος επιλογής τουριστικού προορισμού, αλλά και η επιρροή, που άσκησε η ύφεση στον τουρισμό της Ελλάδας.

Summary

The present work deals with the phenomenon of tourism and its relation to the models of economic development that are occasionally used. The Ionian Islands were the main focus of their research, which were thoroughly analyzed and researched.

In more detail, the first chapter focuses on the historical evolution of tourism and the forms it has taken over time. Also, the concepts of tourist and tourist destination are analyzed, because they are directly related, but also the forms, which can take depending on the space, season and duration it receives.

The second chapter deals with the economic models of growth that are created to improve economic efficiency.

The third chapter describes and justifies the interconnectedness that the economy has with tourism and vice versa. In addition, the importance of the tourism balance is emphasized, as well as the role that tourism played in the recession of 2010 -2014.

In addition, the fourth part of the present work makes a detailed reference to the Ionian Islands. Specifically, their geographical location, their morphology and the economic characteristics of the Ionian Islands are defined.

Finally, the fifth chapter is the practical part of the research. More specifically, a questionnaire is completed, which was completed by 30 people in Patras, in order to reveal the choice of tourist destination, as well as the influence of the recession on tourism in Greece.

Κεφάλαιο 1^ο

Γενικά

Το πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας παρουσιάζει αρχικά την πορεία του τουρισμού στη πορεία του χρόνου. Στη συνέχεια, αναλύεται η έννοια του τουρισμού του τουρίστα και του τουριστικού προορισμού, αλλά και οι μορφές, που λαμβάνουν.

1.1 Η Ιστορική Εξέλιξη του Τουρισμού

Το φαινόμενο του τουρισμού έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα, συνεχίζεται στον μεσαίωνα και στην αναγέννηση και εντοπίζεται έως σήμερα. Σε όλα τα στάδια της εξελικτικής του πορείας συνδέεται με την εξέλιξη των μέσων μεταφοράς και προϋποθέτει συνθήκες ειρήνης, δυνατότητα επικοινωνίας και οργανωμένη κοινωνία. (Λαγός, 2003)

Ο τουρισμός συνδέθηκε από την αρχαιότητα με την ανάγκη και την επιθυμία των ανθρώπων να ανακαλύψουν νέα μέρη, να δραστηριοποιηθούν εμπορικά και να παρακολουθήσουν θρησκευτικές τελετές. Τα πρώτα ταξίδια πραγματοποιήθηκαν στα μέσα της τέταρτης χιλιετίας από τους Σουμέριους και ακολούθησαν οι Ασσύριοι, οι Αιγύπτιοι, οι Κρήτες της μινωικής περιόδου, οι Αχαιοί της μυκηναϊκής περιόδου, οι Πέρσες, οι Έλληνες της κλασικής περιόδου και της περιόδου του Μέγα Αλεξάνδρου, οι Ρωμαίοι και οι Βυζαντινοί. Οι πρώτοι ταξιδιώτες ήταν έμποροι και επιστήμονες, που συνδύαζαν το ταξίδι με το επάγγελμά τους. (Ηγουμενάκης, 2002)

Οι Σουμέριοι, λόγω της εφεύρεσης της σφηνοειδούς γραφής του χρήματος αλλά και του τροχού, χαρακτηρίζονται ιδρυτές του τουρισμού. Η ανάπτυξη των πρώτων μεγάλων πόλεων στη Μεσοποταμία προκάλεσε και την ανάγκη επαφής για εμπορικούς, πολιτικούς ή μορφωτικούς λόγους. Οι Αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι ταξίδευαν, τόσο για ιδιωτικούς όσο και για εμπορικούς λόγους και ήταν συνήθως άτομα, που άνηκαν στην άρχουσα τάξη (Τσάρτας, 1996).

Κατά τον Μεσαίωνα οι μετακινήσεις των ατόμων αυξήθηκαν, παρά τον κίνδυνο, που είχε προκύψει με την εμφάνιση των πειρατών και ληστών. Γίνεται μια εντυπωσιακή ανάπτυξη των ταξιδιών για εκπαιδευτικούς λόγους. Την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκαν μεγάλα ταξίδια εξερευνήσεων και ανακαλύψεων στη Κίνα και στην Αμερική. Η βασική αιτία πραγματοποίησης αυτών των ταξιδιών ήταν το ενδιαφέρον για τον θρησκευτικό και εμπορικό τομέα. Οι πόλεις, που είχαν την μεγαλύτερη επισκεψιμότητα ήταν οι Άγιοι Τόποι και η Ιερουσαλήμ. (Βιτουλαδίτη, 2000).

Κατά την Αναγέννηση σημειώθηκε ανάπτυξη των οργανωμένων ταξιδιών στην Ευρώπη. Οι γόνοι των αριστοκρατικών οικογενειών αύξησαν τις αποδράσεις τους προς την Ευρώπη, αποσκοπώντας στη διεύρυνση των οριζόντων τους και των γνωριμιών τους. Αυτό βοήθησε στην ανάπτυξη των υποδομών, που σχετίζονται με τον τουρισμό, όπως

είναι οι ξενοδοχειακές μονάδες και τα μεταφορικά μέσα, γεγονός, που προκάλεσε, τη δημιουργία τουριστικών πακέτων και τη μαζικοποίηση του τουρισμού. Παράλληλα με την ανάπτυξη των οργανωμένων ταξιδιών στην Ευρώπη, άρχισαν οι μεγάλες εξερευνήσεις στην Αμερική, Αφρική, Ασία, Αυστραλία και Ωκεανία. Οι λαοί της Ευρώπης διαπίστωσαν ότι οι ορίζοντες των ταξιδιών τους διευρύνονται κυρίως μετά από την ανακάλυψη των νέων χωρών. Επιστήμονες, έμποροι, ιεραπόστολοι ακολούθησαν τους θαλασσοπόρους στους νέους προορισμούς, μεταφέροντας την ιστορία, τον πολιτισμό, την επιστήμη και τις ιδέες των χωρών προέλευσής τους (Τσάρτας, 1996)

Η λέξη tourism πρωτοεμφανίστηκε το 1811, με σκοπό να εξηγήσει τη πρακτική του να ταξιδεύει κάποιος από ευχαρίστηση. Ο ορισμός του όρου tourist καθορίστηκε στη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών, που έγινε στη Ρώμη από 21/08 έως 05/09 του 1963. Ο 19ος αιώνας υπήρξε σταθμός για την ανάπτυξη του τουρισμού και την μεταγενέστερη εξέλιξη του, που οδήγησε στην μαζικοποίηση του. Πόλυ σημαντικό ρόλο σε αυτό κατείχε η εμφάνιση του σιδηρόδρομου.

Το πρώτο ταξίδι με οδηγούς οργανώθηκε το 1841 στην Αγγλία από τον Thomas Cook, ενώ το 1845 ιδρύει το γραφείο ταξιδιών Thomas Cook & Son. Μετά από δέκα χρόνια οργάνωσε το Circular Club και σε βάθος χρόνου ίδρυσε υποκαταστήματα σε 68 χώρες. Ήταν ο πρώτος επαγγελματίας τουριστικός παραγωγός και πράκτορας. Οργάνωνε ταξίδια με μαζικές μεταφορές, στα οποία παρείχε επιπλέον υπηρεσίες, όπως συναλλαγματικές διευκολύνσεις, κουπόνια για ξενοδοχεία, τουριστικούς οδηγούς, σε προσιτές τιμές, που απευθύνονταν κυρίως στην μεσαία τάξη. Τον μιμήθηκαν στην συνέχεια και άλλοι επιχειρηματίες στην Αμερική και στην Ευρώπη γεγονός, που είχε ως αποτέλεσμα τα οργανωμένα ταξίδια να γίνουν πολύ δημοφιλείς. Το 1890 ιδρύεται το Touring Club στη Γαλλία, ενώ παράλληλα εκείνη την εποχή κτίστηκαν μερικά από τα πιο δημοφιλή ξενοδοχεία των ημερών μας όπως το Ritz στο Παρίσι, το Grand Hotel στη Ρώμη, η Μεγάλη Βρετανία στην Ελλάδα, το Carlton στο Λονδίνο. (Λαγός, 2003)

Στις αρχές του 20ου αι., το τουριστικό φαινόμενο μεταβάλλεται. Σ' αυτό συμβάλλουν οι ακόλουθοι λόγοι:

- Η οικονομική συγκυρία της περιόδου. (1905-1914)
- Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος (1914-1918) όπου οι αριστοκράτες και οι μονάρχες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ουσιαστικά εξαφανίζονται. Οι πληθωριστικές τάσεις, που αφανίζουν ολοκληρωτικά τους εισοδηματίες, που αποτελούσαν την τουριστική κοινωνία του 19ου αιώνα.
- Η οικονομική κρίση του 1929, η οποία καταστρέφει οριστικά τον αριστοκρατικό τουρισμό του 19ου αιώνα.

Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο οι τρόποι πραγματοποίησης των ταξιδιών άλλαξαν. Λόγω της εισόδου του αεροπλάνου και του αυτοκινήτου οι μετακινήσεις, που ως τότε

γίνονταν με τρένα και ατμόπλοια, φθίνουν μαζική παραγωγή του αυτοκινήτου, που οδηγεί στην δημιουργία οδικών δικτύων, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού.

Η ανακάλυψη και η εξέλιξη των αεροπλάνων αποτέλεσε τη βάση για τη μαζικοποίηση του διεθνούς τουρισμού στη μεταπολεμική περίοδο. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα σημειώθηκε μια δυναμική εξάπλωση μεγάλων τουριστικών πρακτορείων και ξενοδοχειακών αλυσίδων.

Πολλές περιοχές αναπτύχθηκαν τουριστικά και ο τουρισμός έγινε μια αναπτυξιακή δραστηριότητα που παρήγαγε εισόδημα και διαμόρφωνε νέες μορφές απασχόλησης παγκοσμίως. Τα αναπτυγμένα κράτη προωθούν τον τουρισμό ως οικονομική δραστηριότητα με θετικά αποτελέσματα για τις οικονομίες τους και διαμορφώνουν το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο που θα ενισχύσει, οργανώσει και θα ελέγξει αυτή την ταχύτατα αναπτυσσόμενη «βιομηχανία». Μετά το 1950 η ανάπτυξη του τουρισμού είναι αλματώδης και αποτελεί πλέον ένα οικονομικό τομέα που επηρεάζει άμεσα τις χώρες όπου αναπτύσσεται. Η τεράστια αυτή ανάπτυξη του τουρισμού οφείλεται σε κάποιους παράγοντες που είναι οι εξής: (Τσάρτας, 1996).

- i. Η πολιτική και οικονομική σταθερότητα στις αναπτυγμένες χώρες.
- ii. Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου και η παράλληλη ανάπτυξη του «κοινωνικού κράτους» στις αναπτυγμένες χώρες.
- iii. Δημογραφικοί και οικονομικοί παράγοντες.
- iv. Η ανάπτυξη των μαζικών μεταφορικών μέσων.
- v. Η «δημοκρατικοποίηση» του δικαιώματος στον τουρισμό.
- vi. Η μετατροπή του τουρισμού σε καταναλωτικό προϊόν με διαφοροποίηση τιμών και εξειδίκευση υπηρεσιών.

1.2 Η Ιστορία του Τουρισμού στην Ελλάδα

Ο τουρισμός στην Ελλάδα υφίσταται από την αρχαιότητα, όπου άτομα της άρχουσας τάξης ταξίδευαν τόσο για επαγγελματικούς όσο και για θρησκευτικούς λόγους. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες (το 776 π. Χ. οι πρώτοι) γίνονται η αιτία να αναπτυχθούν οι πρώτες οργανωμένες εκδηλώσεις με διεθνή συμμετοχή και ειδικό κίνητρο (αθλητισμός, γιορτή, φεστιβάλ κλπ.). Οι Έλληνες είχαν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους, όπως τη γλώσσά και τη θρησκεία παρά την πολιτική και γεωγραφική διάσπαση τους. Η φιλοξενία αποτελούσε μια από τις σημαντικότερες υποχρεώσεις των πολιτών και είχε ισχύ νόμου. Οι κάτοικοι των πόλεων δεχόταν φιλοκερδώς τους επισκέπτες στο σπίτι τους, όταν διεξάγονταν μεγάλα αθλητικά και θρησκευτικά γεγονότα. Όταν ένας ταξιδιώτης έφτανε στον προορισμό του, αισθανόταν ασφαλής και σίγουρος, ότι θα έβρισκε στέγη και τροφή. Άλλωστε δεν ήταν τυχαίο, ότι ο Δίας ήταν προστάτης των ξένων, που για αυτό το λόγο ονομαζόταν Ξένιος Δίας.

Η μεγάλη, όμως, αύξηση των μετακινουμένων δεν μπορούσε πλέον να καλυφτεί με την φιλοξενία και οδήγησε στην εμφάνιση της πολιτικής προξενιάς, κατά την οποία οι διορισμένοι πρόξενοι υποχρεώνονταν να παρέχουν φιλοξενία στους επισκέπτες στην πόλη τους. Αυτό οδήγησε στην εμφάνιση των πρώτων τύπων ξενοδοχείων. Το Καταγώγιο ήταν το πρώτο που χτίστηκε σύμφωνα με την ιστορία, με απόφαση του ιερού της Επιδαύρου, το οποίο είχε δυναμικότητα 100 δωματίων (200 κλινών). Την ίδια περίοδο κτίστηκε το Λεωνοδαίον στην Ολυμπία όπως και πολλά άλλα. Τα καταγώγια αντικαταστάθηκαν από τα πανδοχεία τα οποία παρείχαν στέγη στην αρχή και τροφή αργότερα και είχαν κερδοσκοπικό χαρακτήρα. (Χυτήρης, 1996)

Σε πολλές Ελληνικές πόλεις εκείνη την εποχή είχαν χτιστεί πανδοχεία και ξενώνες κυρίως έξω από τα αστικά κέντρα σε χερσαίες διαδρομές, τα οποία δεχόντουσαν όχι μόνο πελάτες αλλά και τα υποζύγια τους. Η ξενοδοχεία αναπτύχθηκε αργότερα για την εξυπηρέτηση των Διονυσιακών εορτών. Την περίοδο εκείνη εμφανίζονται για πρώτη φορά και οι ξεναγοί, οι οποίοι εξηγούσαν στους επισκέπτες τα καλλιτεχνικά έργα και τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής. Σημαντικός ήταν και ο ρόλος, που διαδραμάτισαν στην εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου οι ιστοριογράφοι και περιηγητές φιλοσόφων, γεωγράφων, όπως ο Ηρόδοτος και ο Πausανίας Θaλή, Στράβωνας κ.ά., των οποίων τα ταξίδια στην Ελλάδα και σε πολλές χώρες τις Μεσόγειου και της Μέσης Ανατολής αποτυπώθηκαν σε βιβλία και μας δίνουν τις πρώτες σημαντικές πληροφορίες, για τα χαρακτηριστικά των ταξιδιών εκείνης της εποχής και για τις κοινωνικές δομές των περιοχών, που επισκέπτονταν. Ο Ηρόδοτος, γεωγράφος και ιστορικός (480-421 π. Χ.),

υπήρξε ένας από τους πρώτους “ταξιδιώτες- τουρίστες”, ο οποίος κατά τη διάρκεια των μετακινήσεών του δε σταμάτησε να ενδιαφέρεται για τα ήθη, τα έθιμα, τη θρησκεία και τις τέχνες των τόπων που επισκεπτόταν. Οι περιηγήσεις του Ηροδότου φτάνουν μέχρι τη Σικελία, την Αίγυπτο και την Περσία και εξιστορούνται στις “Ιστορίες” του. (Βαρβαρέσος, 2000).

Ο Πανσανίας συγκεκριμένα θεωρείται ο πρώτος συγγραφέας τουριστικών οδηγών. Εκδίδει το 170 μ. Χ. τον οδηγό του με θέμα “Περιηγήσεις στην Ελλάδα”. Ο Φίλων από το Βυζάντιο (3ος αιώνας π. Χ.) αναφέρει την ύπαρξη των επτά θαυμάτων του κόσμου, τα οποία πρότεινε ως την καλύτερη επιλογή σε κάθε “ποιοτικό ταξιδιώτη”. Πρόκειται για:

- Τις Πυραμίδες της Αιγύπτου
- Τους κρεμαστούς κήπους της Σεμίραμις στη Βαβυλώνα
- Το χρυσό άγαλμα του Ολυμπίου Διός που δημιούργησε ο Αθηναίος γλύπτης Φειδίας το 430 π. Χ.
- Το Ναό της Αρτέμιδος στην Έφεσο (6ος αιώνας π. Χ.)
- Το Μουσείο της Αλικαρνασσού (4ος αιώνας π. Χ.)
- Τον Κολοσσό της Ρόδου
- Το Φάρο της Αλεξάνδρειας.

Την Εποχή του Ναπολέοντα, όταν τα περισσότερα μέρη της Ευρώπης ήταν απροσπέλαστα το να ταξιδεύεις στην Ελλάδα, ήταν επιβεβλημένο ειδικά για τους βρετανούς επιστήμονες και είχε κυρίως εκπαιδευτικό χαρακτήρα ειδικά για αυτούς, που ασχολούνταν με κλασσικές σπουδές, οι οποίοι βασισμένοι στα γραπτά των αρχαίων ιστορικών και φιλοσόφων, επισκέπτονταν περιοχές με ιδιαίτερη ιστορική και αρχαιολογική αξία (Αθήνα, Ολυμπία, Δελφοί, Μυκήνες κλπ.)

Μετά την ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους (1821-1930) η αναβίωση της ρομαντικής ιδέας για τη αρχαία Ελλάδα και η αναβίωση της «Αρκαδίας», προσέλκυσε πολλούς Ευρωπαίους επιχειρηματίες και διπλωμάτες. Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων (1896) σηματοδότησε την αρχή της προόδου και της εξέλιξης του ελληνικού τουρισμού, προσελκύοντας πολλούς τουρίστες και δημιούργησε πολλές ξενοδοχειακές μονάδες στην Αθήνα, το Ναύπλιο, την Κέρκυρα και άλλες ελληνικές πόλεις.

Το 1821 χτίζεται από το βασιλιά Όθωνα στο Ναύπλιο το ξενοδοχείο « Λονδίνο» και το 1824 το «Μεγάλη Βρετανία», το οποίο όμως λειτούργησε ως ξενοδοχείο από το 1874. (Χυτήρης, 1996) Άρχισαν επίσης να εμφανίζονται και να δραστηριοποιούνται πολλά άγνωστα μέχρι εκείνη την εποχή επαγγέλματα, τα οποία έχουν σχέση με τον τουρισμό (ταξιδιωτικά γραφεία, ταξιδιωτικοί πράκτορες, διευθυντές ξενοδοχείων κλπ.). Πριν το 1890 εντοπίζεται η ίδρυση και άλλων σωματείων στη χώρα μας, τα οποία και αυτά αναφέρονται στον εσωτερικό τουρισμό:

Ο «Περιπατητικός Σύλλογος» που ίδρυσε το 1887 ο καθηγητής Γιάννης Σαρρής με μέλη κυρίως μαθητές του Γυμνασίου της Πλάκας και ο «Άνευ ρεκλάμας Πεζοπορικός Σύλλογος» με μέλη δημοσιογράφους και λογίους της εποχής τον Κρυστάλλη, τον Καρκαβίτσα, τον Βλαχογιάννη κ.ά. που ιδρύθηκε το 1889 (Κωνσταντινόπουλος, 1959).

Χαρακτηριστική είναι η ονομασία του εκδρομικού συλλόγου που ο Καμπούρογλου με φιλική συντροφιά είχε δημιουργήσει και είχαν αυτοονομαστεί «Εξερευνηταί των Αγνώστων χωρών της Αττικής», και όπου μετείχαν ο Αλ. Πάλλης, ο Περ. Γιαννόπουλος, ο Γιάννης Ζυγομαλάς, ο Γρ. Ξενόπουλος κ.ά.

Το 1895 ιδρύεται η δική μας «Ποδηλατική Εταιρία» η οποία μετονομάζεται το 1909, με τροποποίηση του καταστατικού της, σε «Ελληνική Εταιρεία Περιηγήσεων - Touring Club». Ο περιηγητισμός αποτελεί πλέον την κύρια δραστηριότητα του σωματείου που απλώς διατηρεί και ποδηλατικό τμήμα. Το 1914 ακολουθεί η σύσταση της «Εταιρίας των Φιλοξένων», εκ παραλλήλου δε και η πρώτη κρατική υπηρεσία με θέμα την τουριστική οργάνωση της Ελλάδας, με την ονομασία «Γραφείον Ξένων και Εκθέσεων», στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

Ακολουθεί το 1929 η ίδρυση του ΕΟΤ «Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού» επί Ελ. Βενιζέλου και ο νόμος 4377/1929, με τον οποίο δόθηκε σημασία στη βελτίωση των ξενοδοχειακών παροχών γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία μερικών από τα καλύτερα και ακριβότερα ξενοδοχεία της Αθήνας, σε αυτόν οφείλονται και τα πρώτα τεχνικά έργα υποδομής, όπως τα τουριστικά περίπτερα σε διάφορους αρχαιολογικούς χώρους. Την ίδια περίοδο ελληνικές Τράπεζες πρόσφεραν σε πελάτες τους βραχυπρόθεσμες οικονομικές διευκολύνσεις υπό τη μορφή δανείων και επιδοτήσεων για τη δημιουργία ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε διάφορες περιοχές της ελληνικής περιφέρειας εκτός της Αθήνας. Κατά το διάστημα 1929-36 ο Ε.Ο.Τ. λειτούργησε παράλληλα με τη δημόσια υπηρεσία (διεύθυνση «Ξένων και Εκθέσεων» του ΥΠΕΘΟ) που είχε δημιουργηθεί το 1914. Με βάση συγκροτημένη πολιτική και έχοντας επικεφαλής του αξιόλογο άτομα παρήγαγε σημαντικό έργο, θέτοντας τις βάσεις του σύγχρονου τουρισμού. Οργάνωσε τα πρώτα διαφημιστικά προγράμματα, εξέδωσε έντυπα καθώς και τις πρώτες αφίσες σε δύο ξένες γλώσσες. Επίσης κατασκεύασε περίπτερα δίπλα σε αρχαιολογικούς χώρους, ενώ θέσπισε τις πρώτες τεχνικές προδιαγραφές των ξενοδοχείων.

Το 1936 καταργήθηκε ο Ε.Ο.Τ. από το καθεστώς Ι. Μεταξά και έδωσε τη θέση του στο Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού. Στα επόμενα χρόνια που ακλούθησαν υπήρξαν πολύ μεγάλες δυσκολίες για την οργάνωση και την ανάπτυξη του τουρισμού λόγω του εμφύλιου και του παγκόσμιου πολέμου. Το 1950-51 επανιδρύθηκε ο ΕΟΤ, ως μόνιμη δημόσια υπηρεσία για τον τουρισμό, σήμανε γενικός συναγερμός για την τουριστική ανασυγκρότηση της χώρας. Τέθηκε ως βασικός στόχος η προσέλκυση αλλοδαπών τουριστών σε μια χώρα που είχε σχεδόν καταστραφεί. Τότε εφαρμοστήκαν μια σειρά από επιτυχημένες δράσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού όπως οι κατασκευές τουριστικών

καταλυμάτων, οδικών δικτύων και σταθμών, εστιατορίων, οργανωμένων ακτών κτλ. Δημιουργήθηκαν ειδικά προγράμματα για την διαφήμιση και την προώθηση του τουρισμού στην Ελλάδα, στο εξωτερικό.

Από τότε με τα μετρά και τις δράσεις που εφαρμοστήκαν, και μια σειρά καινούργιων μέτρων και πολιτικών που ακολούθησαν (επιδοτήσεων, έργων υποδομής, καμπάνιες, κτλ) ο τουρισμός στην Ελλάδα έχει ανοδική πορεία μέχρι και σήμερα.

1.3 Η Εννοιολογική Προσέγγιση του Τουρισμού

Ο τουρισμός αποτελεί φαινόμενο, που έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις. Οφείλει την ονομασία του στην αγγλική λέξη *tour*, που σημαίνει γύρος, αλλά και στην γαλλική λέξη *tourisme*, που σημαίνει περιήγηση. (Καραγιάννης & Έξαρχος, 2006)

Για πολλές δεκαετίες αποδίδονταν ορισμοί για τον τουρισμό από ειδικούς. Ο πρώτος είχε αποδοθεί από τους Hunziger και Graf το 1942 και όριζε τα ακόλουθα: «Τουρισμός ονομάζεται το σύνολο των σχέσεων και των φαινομένων, που προκύπτουν από το ταξίδι προς έναν τόπο και τη παραμονή ξένων στον τόπο αυτό, εφόσον η παραμονή δεν έχει τον χαρακτήρα της μόνιμης εγκατάστασης και συνεπώς δεν ασκείται κάποια δραστηριότητα για την εξασφάλιση εισοδήματος». (Κούτουλας, 2001)

Το 1971 ακολούθησε ο Kaspar, ορίζοντας τον τουρισμό ως εξής: «Τουρισμός ονομάζεται το σύνολο των σχέσεων και φαινομένων, που προκύπτουν από το ταξίδι και τη παραμονή ατόμων σε ένα τόπο, ο οποίος δεν αποτελεί για τα εν λόγω άτομα ούτε τον κύριο και μόνιμο τόπο διαμονής, ούτε τον κύριο και μόνιμο τόπο εργασίας». (Κούτουλας, 2001)

Τον Ιούνιο του 1991 πραγματοποιήθηκε το διεθνές συνέδριο στατιστικής στην Οτάβα του Καναδά, στο οποίο συμμετείχαν 250 άτομα από 90 χώρες και ο Π.Ο.Τ ενέκρινε τον ακόλουθο ορισμό: «Ο τουρισμός αποτελεί τις δραστηριότητες των ανθρώπων, που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη έξω από το συνηθισμένο περιβάλλον για όχι παραπάνω από ένα συγκεκριμένο χρόνο για λόγους αναψυχής, επαγγελματικούς και άλλους».

Ο τουρισμός σαν γενικός ορισμός είναι: οι δραστηριότητες των προσώπων, που ταξιδεύουν και διαμένουν σε τόπους εκτός του συνηθισμένου περιβάλλοντος τους για λιγότερο από ένα χρόνο για σκοπούς αναψυχής, επαγγελματικούς ή και άλλους, που σχετίζονται με την άσκηση αμειβόμενης δραστηριότητας στον τόπο επίσκεψής τους».

1.4 Είδη και Μορφές Τουρισμού

Ο τουρισμός αποτελεί ένα προϊόν, που είναι δυνατόν να διαχωριστεί σε πολλά είδη και μορφές ανάλογα με τα κριτήρια, που θέτουμε. Κάποιες από τις κύριες μορφές και κάποια από τα κυριότερα είδη είναι τα εξής:

1.4.1 Μαζικός και Ατομικός Τουρισμός

Με κριτήριο τον αριθμό των ατόμων, που ταξιδεύουν μαζί ο τουρισμός χωρίζεται σε μαζικό και ατομικά. Αναλυτικότερα, ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την ομαδική συμμετοχή των ατόμων σε διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Ο χαρακτήρας αυτός οφείλεται στον τρόπο διοργάνωσης του τουρισμού, που διαχειρίζονται οι tour operator. Πρόκειται για το σύγχρονο τουριστικό φαινόμενο, το οποίο άνθισε ραγδαία χάρη στην ανάπτυξη πολλών περιοχών ανά τον κόσμο.

Ως ατομικός τουρισμός ορίζεται η κατηγορία του περιηγητικού τουρισμού, που η οργάνωση και πραγματοποίηση του ταξιδιού γίνεται ατομικά από τον κάθε τουρίστα. Η κατηγορία αυτή συνδυάζεται με τη χρήση ατομικών ιδιωτικών μέσων μετακίνησης, όπως είναι τα τροχόσπιτα και τα σκάφη.

1.4.2 Εγχώριος και Διεθνής Τουρισμός

Βάσει της προέλευσης των τουριστών ο τουρισμός διακρίνεται σε εγχώριο και διεθνή. Πιο συγκεκριμένα, ως εγχώριος ή εσωτερικός χαρακτηρίζεται ο τουρισμός, που πραγματοποιείται από τους μόνιμους κατοίκους της χώρας μέσα σε αυτή. Η εν λόγω μορφή τουρισμού δε δρα επικουρικά στην εισροή συναλλάγματος στη χώρα, βοηθά όμως στη συγκράτηση της εκροής συναλλάγματος εξαιτίας της μη πραγματοποίησης ταξιδιών στο εξωτερικό. Η ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού προϋποθέτει την οργάνωση κατάλληλων και οικονομικά προσιτών μέσων φιλοξενίας στους ντόπιους τουρίστες, καθώς και τη βελτίωση των μέσων και δικτύων συγκοινωνίας, με σκοπό την ασφαλέστερη και ταχύτερη μετακίνηση ντόπιων τουριστών στην επικράτεια της χώρας.

Ο διεθνής τουρισμός ανάλογα με τη κατεύθυνση των τουριστικών ροών διακρίνεται σε εισερχόμενο και εξερχόμενο τουρισμό.

Ως εισερχόμενος ονομάζεται ο τουρισμός των αλλοδαπών, οι οποίοι ταξιδεύουν σε συγκεκριμένη χώρα (π. χ. ένας Γερμανός, που ταξιδεύει στην Ελλάδα). Εισερχόμενο

τουρισμό έχει κάθε χώρα, που οι μόνιμοι κάτοικοι άλλων χωρών την επισκέπτονται. Εξερχόμενος χαρακτηρίζεται ο τουρισμός, που αφορά μόνιμους κατοίκους μίας χώρας, οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα με σκοπό την ικανοποίηση συγκεκριμένων επιθυμιών και αναγκών. Κατά συνέπεια εξερχόμενο τουρισμό έχουν οι χώρες όταν οι μόνιμοι κάτοικοι της επισκέπτονται άλλες χώρες για τουριστικούς σκοπούς.

1.4.3 Εποχιακός και Συνεχής Τουρισμός

Με κριτήριο τη χρονική διάρκεια των τουριστικών δραστηριοτήτων υφίσταται ο συνεχής και ο εποχιακός τουρισμός. Συνεχής ονομάζεται ο τουρισμός, που διαρκεί όλο τον χρόνο και δεν επηρεάζονται οι δραστηριότητες του από τις κλιματολογικές συνθήκες, που επικρατούν κατά τη διάρκεια του χρόνου. Οι αντιπροσωπευτικές μορφές αυτής της κατηγορίας είναι ο τουρισμός κινήτρων, ο τουρισμός εκθέσεων και ο μορφωτικός τουρισμός.

Ο εποχιακός τουρισμός είναι το αντίθετο του συνεχή τουρισμού. Σε αυτή τη κατηγορία οι δραστηριότητες επηρεάζονται από τις κλιματολογικές συνθήκες, που επικρατούν στις χώρες προορισμού. Οι πιο αντιπροσωπευτικές μορφές αυτής της κατηγορίας είναι ο γενικός τουρισμός και ο τουρισμός των χειμερινών σπορ.

1.4.4 Κοινωνικός Τουρισμός

Ο κοινωνικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από το ότι πραγματοποιείται από άτομα του κοινωνικού συνόλου, τα οποία έχουν περιορισμένη αγοραστική δυνατότητα και μπορούν χάρη ορισμένων άμεσων ή έμμεσων παροχών να πραγματοποιήσουν τουρισμό. Λόγω της αδιαμφισβήτητης σχέσης της υγείας με τον τουρισμό, το κοινωνικό κράτος υποχρεούται να εξασφαλίσει σε άτομα χαμηλής εισοδηματικής τάξης τη δυνατότητα να κάνουν διακοπές.

Ο κοινωνικός τουρισμός, επίσης, χρηματοδοτείται μερικώς ή ολικώς από το κράτος μέσω προγραμμάτων, που παρέχουν τη δυνατότητα στα άτομα αυτά να επιλέξουν τον προορισμό, που επιθυμούν να επισκεφθούν.

1.4.5 Στατικός και Κινητικός Τουρισμός

Με κριτήριο τη κινητικότητα του τουρίστα, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στον τόπο, που επισκέφθηκε, ο τουρισμός διακρίνεται σε στατικό και κινητικό.

Στατικός χαρακτηρίζεται ο τουρισμός, κατά τον οποίο ο τουρίστας καταφτάνει σε κάποια ξενοδοχειακή μονάδα με σκοπό να παραθερίσει και να παραμείνει όλη τη διάρκεια της διαμονής του. Ο στατικός τουρισμός οφείλεται κυρίως σε έλλειψη χρόνου, σε ανάγκη για ξεκούραση ή σε επαγγελματικούς λόγους.

Κινητικό τουρισμό συναντάμε όταν ο τουρίστας είναι διαρκώς σε κίνηση, επιθυμεί δηλαδή να εξερευνήσει μέρη και τόπους.

1.5 Οι Νέες Μορφές Τουρισμού

Εκτός από τις βασικές μορφές και κατηγορίες, στις οποίες διαχωρίζεται ο τουρισμός, υφίστανται και πιο εναλλακτικές μορφές, οι οποίες δημιουργήθηκαν για να αντιμετωπίσουν δυσμενείς περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις, που προκαλεί κυρίως ο μαζικός τουρισμός. Μερικές από τις εναλλακτικές μορφές είναι οι εξής:

- 1) **Αγροτουρισμός:** Πρόκειται για τη μορφή του τουρισμού, που στηρίζεται στους πόρους του περιβάλλοντος. Η κατηγορία αυτή διαχωρίζεται σε δύο τύπους, τον γεωργοτουρισμό, που καλύπτει τη φιλοξενία των τουριστών σε αγροκτήματα και τον αγροτουρισμό, ο οποίος προσφέρει συνήθεις διακοπές με διαμονή σε αγροτικές περιοχές. Στην περίπτωση του αγροτουρισμού ο τουρίστας δύναται να γνωρίσει τις αγροτικές ασχολίες, την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τη φύση και τις δραστηριότητες της υπαίθρου.
- 2) **Συνεδριακός:** Χαρακτηρίζεται από τη μετακίνηση ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα σε κάποιον προορισμό, αποσκοπώντας την ανταλλαγή πληροφοριών και ενημέρωσης σε ορισμένα θέματα. Οι συμμετέχοντες έχουν επαγγελματική κατάρτιση και δύναται να ενημερωθούν για πρωτοποριακές μεθόδους εργασίας ή για νέα προϊόντα.
- 3) **Κινήτρων:** Αποτελεί τη μορφή τουρισμού, την οποία χρησιμοποιούν οι βιομηχανίες και οι επιχειρήσεις ως κίνητρο υψηλής απόδοσης των πωλητών τους και αφορά στο προσωπικό και στα διευθυντικά στελέχη. Αναλυτικότερα, ο τουρισμός κινήτρων είναι ο τουρισμός, που πραγματοποιούν οι εργαζόμενοι, όταν λαμβάνουν ένα τουριστικό πακέτο ως δώρο για την αυξημένη παραγωγικότητα τους.
- 4) **Άθλησης:** Αυτή η μορφή συνδέεται με μορφές ενεργητικής και παθητικής συμμετοχής σε αθλητικές εκδηλώσεις. Η συμμετοχή μπορεί να είναι τυχαία ή οργανωμένη και είναι δυνατόν να πραγματοποιείται για επιχειρηματικούς σκοπούς ή για άλλους λόγους. Ο αθλητικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες. Αρχικά, στην ενεργή συμμετοχή σε αθλητικές εκδηλώσεις και κατά δεύτερο στην παρακολούθηση των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων κυπέλλων και πρωταθλημάτων.
- 5) **Υγείας:** Είναι η μορφή τουρισμού, που αναπτύσσεται συνεχώς και αφορά στα άτομα τρίτης ηλικίας συνήθως, που ψάχνουν εναλλακτικές μεθόδους για την αποκατάσταση σωματικής και ψυχικής υγείας.
- 6) **Περιπέτειας:** Η συγκεκριμένη μορφή συνδυάζει εξερεύνηση τοποθεσιών, διασκέδαση και περιπέτεια. Απευθύνεται κυρίως σε άτομα μικρής ηλικίας με καλή φυσική κατάσταση.

- 7) Θρησκευτικός: Αφορά σε άτομα, που επιθυμούν να επισκεφθούν θρησκευτικούς προορισμούς, οι οποίοι βρίσκονται είτε μέσα στη χώρα είτε εκτός, με σκοπό την παρακολούθηση θρησκευτικών τελετών και εκδηλώσεων. (Ζαχαράτος, 2000)

1.6 Η Εννοιολογική Προσέγγιση του Τουρίστα

Οι πρώτες προσπάθειες διατύπωσης ορισμού για την έννοια του τουρίστα ξεκίνησαν στα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Η περίοδος μεταξύ του 1937 και 1980 χαρακτηρίζεται από τις προσπάθειες να αποδοθούν αποδεκτοί από τη διεθνή κοινότητα ορισμοί σε έννοιες του τουρισμού.

Το 1937 η Επιτροπή Εμπειρογνομών της Κοινωνίας των Εθνών συνέστησε στις χώρες – μέλη της να αποδεχτούν έναν ορισμό, που χαρακτήριζε τον τουρίστα ως ένα άτομο, που ταξιδεύει για ένα χρονικό διάστημα 24 ωρών ή περισσότερων σε μία χώρα, η οποία είναι άλλη από τη μόνιμη κατοικία του. Δυόμιση δεκαετίες αργότερα, το 1963 δηλαδή, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό συμφώνησε ο όρος επισκέπτης να περιγράφει κάθε άτομο, που επισκέπτεται κάθε χώρα διαφορετική από τη μόνιμη κατοικία του, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από την άσκηση επαγγέλματος. Ο ορισμός αυτός καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών:

- Τους Τουρίστες: Πρόκειται για τα άτομα, που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτή τουλάχιστον 24 ώρες. Οι λόγοι επίσκεψης μίας χώρας για τους τουρίστες είναι τις περισσότερες φορές επαγγελματικοί, υγείας, εκπαίδευσης, θρησκευτικοί και άθλησης.
- Τους Εκδρομείς: Είναι τα άτομα, που επισκέπτονται μία χώρα και διαμένουν σε αυτή λιγότερο από 24 ώρες. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι επιβάτες κρουαζιερόπλοιων, οι επισκέπτες, που φτάνουν και φεύγουν αυθημερόν και τα πληρώματα πλοίων αεροπλάνων κ. α. (Ζαχαράτος, 2000)

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, λόγω της σημασίας, που απέκτησε η τουριστική δραστηριότητα για περισσότερες χώρες, προέκυψε η ανάγκη αναθεώρησης των προαναφερθέντων ορισμών. Ο ορισμός, που αποδόθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη είναι ο εξής: «Τουρίστας είναι κάθε άτομο, που ταξιδεύει σε χώρες εκτός αυτής της μόνιμης κατοικίας του, για χρονικό διάστημα, που δεν ξεπερνά τους δώδεκα μήνες και του οποίου κύριος σκοπός είναι άλλος εκτός από την άσκηση δραστηριοτήτων και που παραμένει για διαμονή σε κάποιες μορφής κατάλυμα για τουλάχιστον ένα βράδυ». (UNWTO, 2007)

Για να γίνει απόλυτα κατανοητή η έννοια του τουρίστα θα αναφερθούν και οι ορισμοί, που αποδίδονται στον επισκέπτη και στον εκδρομέα. Συγκεκριμένα, ως επισκέπτης ορίζεται κάθε άτομο, που ταξιδεύει σε άλλη χώρα από αυτή, στην οποία κατοικεί μόνιμα για κάθε άλλο λόγο, εκτός της εργασίας, που αμείβεται. Ο ορισμός αυτός αναφέρεται σε διεθνείς ταξιδιώτες, είναι δυνατόν όμως να προσαρμοστεί, ώστε να καλύψει και τους τουρίστες, που ταξιδεύουν εντός της χώρας τους, εάν αντικατασταθεί η λέξη «χώρα» από

τη λέξη «περιοχή». Οι επισκέπτες διαχωρίζονται σε εγχώριους και διεθνείς και συνιστούν τους τουρίστες και τους ημερήσιους επισκέπτες. (Τσάρτας, 1996)

Ως εκδρομέας ονομάζεται κάθε επισκέπτης, που παραμένει σε έναν προορισμό για λιγότερο από 24 ώρες. Η ειδοποιός διαφορά του τουρίστα από τον επισκέπτη είναι το ότι ο δεύτερος δεν πραγματοποιεί διανυκτέρευση στον προορισμό. Στους εκδρομείς, τέλος, συγκαταλέγονται και οι συμμετέχοντες σε κρουαζιέρες, που αποβιβάζονται σε ένα λιμάνι για μερικές ώρες, καθώς και τα πληρώματα αεροσκαφών, που δε διαμένουν στη χώρα, στην οποία αφικνούνται. (Τσάρτας, 1996)

1.7 Τα Είδη του Τουρίστα

Εκτός από τον διαχωρισμό των επισκεπτών από τους τουρίστες και τους εκδρομείς, είναι δυνατόν να γίνει διαχωρισμός και στους ανθρώπους, που πραγματοποιούν τουρισμό. Η συγκεκριμένη διάκριση μπορεί να γίνει με διάφορες τυπολογίες τουριστών. (Λαγός, 2005)

Αναλυτικότερα, η τυπολογία του GREY διακρίνει τους τουρίστες στους λάτρεις των ταξιδιών και στους λάτρεις του ήλιου. Η τυπολογία του COHEN στηρίζεται στη λογική, ότι τα διαφορετικά κίνητρα διαφοροποιούν τις κατηγορίες των τουριστών και δημιουργούν αρκετά πρότυπα τουριστικών ομάδων.

Με βάση αυτή τη λογική ο COHEN ταξινομεί τους τουρίστες αναλογικά με τον βαθμό της οικειότητας, που νιώθουν. Πιο συγκεκριμένα:

- ✓ Τον οργανωμένο μαζικό τουρίστα
- ✓ Τον ανεξάρτητο μαζικό τουρίστα
- ✓ Τον εξερευνητή τουρίστα
- ✓ Τον περιηγητή τουρίστα

Τέλος, σύμφωνα με τη τυπολογία του ABBEY υπάρχουν οι ακόλουθοι δώδεκα τύποι τουριστών:

- ✓ Τον τουρίστα, που προτιμά οικογενειακές διακοπές
- ✓ Τον τουρίστα, που προτιμά τις οικονομικές διακοπές
- ✓ Τον τουρίστα χωρίς αυτοπεποίθηση
- ✓ Τον οργανωμένο τουρίστα
- ✓ Τον τουρίστα, που επιζητά την επιβεβαίωση του εγώ του
- ✓ Τον τουρίστα, που αγαπά την ιστορία
- ✓ Τον τουρίστα, που ενδιαφέρεται για τη νυχτερινή ζωή
- ✓ Τον κοινωνικό τουρίστα
- ✓ Τον αθλητικό τουρίστα
- ✓ Τον διανοούμενο τουρίστα

1.8 Τα Είδη του Τουριστικού Προορισμού

Για τον τουριστικό προορισμό όπως και για τον τουρισμό κατά περιόδους έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί. Ο Gunn (1988) περιγράφει τον τουριστικό προορισμό ως μια περιοχή προορισμού ή ως μια τουριστική ζώνη. Η περιοχή αυτή είναι ελκυστική και διαθέτει διευκολύνσεις και εξυπηρετήσεις προκειμένου οι πελάτες να απολαύσουν ευχάριστα τη διαμονή τους. Ανάλογα με αυτά που προσφέρει ο κάθε προορισμός, προσελκύει και διαφορετικούς τύπους επισκεπτών (Βασιλειάδης 2009).

Το 1993 οι Hu και Richie αντιλήφθηκαν τον τουριστικό προορισμό σαν ένα πακέτο τουριστικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, το οποίο αποτελείται από ένα αριθμό πολυδιάστατων ιδιοτήτων. Παράλληλα το 1993 ο Medlik αναφέρει τον τουριστικό προορισμό ως χώρες, πόλεις περιοχές, που επισκέπτονται οι τουρίστες.

Ο Buhalis (1999) αναφέρει ότι οι τουριστικοί προορισμοί είναι ένα αμάγαμα τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρονται κάτω από το όνομα ενός τουριστικού προορισμού και οι περισσότεροι αποτελούνται από τα ακόλουθα στοιχεία:

- ✓ Τουριστικά θέλγητρα (φυσικά, φτιαγμένα από τον άνθρωπο, τεχνητά, κτισμένα για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπών, κληρονομιά, ειδικά γεγονότα).
- ✓ Προσβασιμότητα (ολόκληρο το συγκοινωνιακό σύστημα που αποτελείται από τα δρομολόγια, τους σταθμούς και τα οχήματα).
- ✓ Υπηρεσίες (καταλύματα, εγκαταστάσεις σίτισης και άλλες τουριστικές υπηρεσίες).
- ✓ Διαθέσιμα πακέτα (προκαταβλητά πακέτα από ενδιάμεσους πράκτορες και αρχηγούς)
- ✓ Δραστηριότητες (όλες οι διαθέσιμες δραστηριότητες στον προορισμό και ότι θα κάνουν οι καταναλωτές κατά την επίσκεψή τους σε αυτόν)
- ✓ Βοηθητικές υπηρεσίες (υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται από τους τουρίστες όπως οι τράπεζες, οι τηλεπικοινωνίες, το ταχυδρομείο, κλπ.)

1.9 Τα Είδη των Τουριστικών Καταλυμάτων

Σύμφωνα με την ΣΕΤΕ τα τουριστικά καταλύματα είναι κάθε εγκατάσταση, η οποία διατίθεται τακτικά ή περιστασιακά, για τη διανυκτέρευση τουριστών και είναι τα παρακάτω: Συλλογικά τουριστικά καταλύματα είναι καταλύματα που παρέχουν στον ταξιδιώτη διανυκτέρευση σε δωμάτιο ή κάποια άλλη μονάδα αλλά ο αριθμός των θέσεων, που προσφέρει, πρέπει να είναι μεγαλύτερος από ένα ορισμένο ελάχιστο όριο για τις ομάδες ατόμων, που υπερβαίνουν μια απλή οικογενειακή μονάδα και όλα τα μέρη του καταλύματος πρέπει να αποτελούν αντικείμενο κοινής εμπορικής διαχείρισης ακόμη και αν δεν υπάρχει κερδοσκοπικός χαρακτήρας. Σε αυτά ανήκουν τα ακόλουθα:

α) ξενοδοχεία: περιλαμβάνονται ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, μοτέλ, ξενοδοχεία στους αυτοκινητοδρόμους, παραθαλάσσια ξενοδοχεία, λέσχες διαμονής και παρόμοια καταλύματα που παρέχουν ξενοδοχειακές υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένης της καθημερινής τακτοποίησης των κρεβατιών και του καθαρισμού των δωματίων και των εγκαταστάσεων υγιεινής

β) παρόμοια καταλύματα: σε αυτά περιλαμβάνονται τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και οι πανσιόν, οι τουριστικές κατοικίες και παρόμοια καταλύματα που είναι διαμορφωμένα σε δωμάτια και παρέχουν περιορισμένες ξενοδοχειακές υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένης της ημερήσιας τακτοποίησης των κρεβατιών και του καθαρισμού των δωματίων και των εγκαταστάσεων υγιεινής. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει επίσης τα πανδοχεία, τα καταλύματα που παρέχουν διανυκτέρευση και πρωινό, καθώς και τα καταλύματα σε αγροικίες.

γ) Άλλα Συλλογικά και Ειδικευμένα καταλύματα: Οποιοδήποτε κατάλυμα που προορίζεται για τουρίστες, το οποίο μπορεί και να μην έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα, που υπόκειται σε κοινή διαχείριση, που παρέχει τις ελάχιστες κοινές υπηρεσίες (μη συμπεριλαμβανομένης της καθημερινής τακτοποίησης των κρεβατιών) που δεν είναι απαραίτητα διαμορφωμένο σε δωμάτια αλλά, ίσως, σε μονάδες τύπου διαμερίσματος, κάμπινγκ ή συλλογικούς ξενώνες και συχνά επιδίδεται σε ορισμένες δραστηριότητες εκτός από την παροχή καταλύματος, όπως η υγειονομική περίθαλψη, η κοινωνική πρόνοια ή οι μεταφορές. Σε αυτά ανήκουν οι παραθεριστικές κατοικίες, κατασκηνώσεις, μαρίνες, κάμπινγκ, συνεδριακά κέντρα κ.α.

δ) Ιδιωτικά τουριστικά καταλύματα: Είναι οι υπόλοιπες μορφές τουριστικών καταλυμάτων, που δεν εντάσσονται στον ορισμό της «επιχείρησης». Τα ιδιωτικά τουριστικά καταλύματα παρέχουν, έναντι ενοικίου ή δωρεάν, περιορισμένο αριθμό θέσεων. Κάθε μονάδα καταλύματος (δωμάτιο, κατοικία) είναι ανεξάρτητη και σ' αυτή διαμένουν τουρίστες συνήθως με την εβδομάδα ή το Σαββατοκύριακο, το δεκαπενθήμερο ή το μήνα, ή οι ιδιοκτήτες της ως δεύτερη κατοικία ή κατοικία διακοπών,

σε αυτά ανήκουν τα ενοικιαζόμενα δωμάτια σε σπίτια οικογενειών, κατοικίες ενοικιαζόμενες από ιδιώτες ή μεσιτικά γραφεία, ιδιόκτητες κατοικίες, καταλύματα που παρέχονται δωρεάν από συγγενείς ή φίλους.

1.10 Η Πορεία του Τουρισμού Στην Ελλάδα

Κατά την Αρχαία Ελλάδα ο τουρισμός ήταν όσο διαδεδομένος είναι στη σύγχρονη εποχή. Φαίνεται υπερβολικό, όμως μπορούμε να αναφερθούμε στον τουρισμό, λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, από το 776 π. Χ. και μετά.

Όσον αφορά στον ιαματικό τουρισμό θεωρείται ότι άκμασε στις διάφορες λουτροπόλεις και θέρμες και γνώρισε μεγάλη άνθιση στα ρωμαϊκά χρόνια με τη συμμετοχή των κοινωνικών ελίτ και με κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά αντίστοιχα με τον ιαματικό τουρισμό του 20^{ου} αιώνα.

Ο θρησκευτικός τουρισμός ήκμασε σε όλη την αρχαία περίοδο με τη μορφή επισκέψεων σε μαντεία της εποχής αλλά και με τη μορφή καθαρά θρησκευτικών επισκέψεων σε λατρευτικούς χώρους ή και θρησκευτικά / λατρευτικά φεστιβάλ π.χ. τα Ελευσίνια, σε διάφορες πόλεις, σε εξοχικές τοποθεσίες ή σε νησιά.

Υπήρχε επίσης φιλοσοφικός / εκπαιδευτικός τουρισμός, προς την Αίγυπτο, τη Σάμο, τη Μίλητο, συνεδριακός τουρισμός, στην Κόρινθο, τη Νεμέα αλλά και στη Δήλο, πολιτιστικός τουρισμός, στα μεγάλα και παγκόσμια γνωστά (τότε, αλλά και σήμερα) θεατρικά φεστιβάλ, τους δραματικούς αγώνες στην Αθήνα, την Επίδαυρο, την Έφεσο, κ.λπ.

Τέλος υπήρχαν συγγραφείς με ταξιδιωτικό και γεωγραφικό προσανατολισμό, όπως ο Νέαρχος, πλοίαρχος του Μ. Αλεξάνδρου, ο Αρριανός, ιστορικός αλλά και ταξιδιωτικός συγγραφέας, αλλά και κατ' εξοχήν τουριστικοί, όπως ήταν ο Πausανίας, ο Στράβων και ο Πλούταρχος.

Η προαναφερθείσα περίοδος έχει ως σημείο εκκίνησης τα μέσα της τρίτης χιλιετίας π. Χ. και σημείο λήξης το 1840 μ. Χ. Αποτελεί τη πρώτη περίοδο εξέλιξης του τουρισμού. Οι Έλληνες των κλασικών χρόνων με τις περισσότερες πόλεις τους κοντά στα παράλια έχουν καλό οδικό δίκτυο που τις συνδέει με τα λιμάνια, όπως επίσης και με ναούς, ιερά, τόπους λατρείας και κοντινές πόλεις. Δίκτυο σε εθνική κλίμακα, δεν μπορούσε να υπάρξει κυρίως λόγω του συστήματος των ανεξάρτητων κρατών-πόλεων. Βεβαίως δεν θα πρέπει να παραγνωρίσουμε το γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν και είναι ορεινή χώρα, με όποιες δυσκολίες αυτό συνεπάγεται.

Η δεύτερη περίοδος εξέλιξης του τουρισμού διαρκεί από το 1840 έως το 1945 και είναι ένας αιώνας σημαντικών ανακατατάξεων. Αναλυτικότερα, χαρακτηρίζεται ως περίοδος ενηλικίωσης του τουρισμού, καθώς κατά τη διάρκεια αυτών των ετών σφυρηλατήθηκαν οι βάσεις της τουριστικής γιγάντωσης, που πραγματοποιήθηκε στην μετέπειτα περίοδο. Στη διάρκεια αυτών των εκατό ετών πραγματοποιήθηκαν τεχνολογικές και

επιστημονικές ανακαλύψεις, οι οποίες σχετίζονταν με τα μεταφορικά μέσα και τα μέσα επικοινωνίας.

Κυρίαρχο στοιχείο αυτής της περιόδου είναι η χρήση της μηχανής στα μεταφορικά μέσα, η οποία αντικατέστησε τη μυϊκή δύναμη ανθρώπων και υποζυγίων στη ξηρά. Στην Ελλάδα η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή ήταν αυτή, που συνέδεε την Αθήνα με τον Πειραιά και εγκαινιάστηκε το 1869. Ο Όθωνας αρχικά αλλά και οι σύμβουλοί του ενοικίαζαν κατοικίες Ελλήνων ή και δωμάτια των κατοικιών τους. Αργότερα, μετά τη μεταφορά της πρωτεύουσας από το Ναύπλιο στην Αθήνα, ιδρύθηκε το πρώτο σύγχρονο ξενοδοχείο της πόλης από τον Ιταλό Κάζαλη με την επωνυμία «Νέον Ξενοδοχείο».

Η Τρίτη εξελικτική περίοδος του τουρισμού ξεκινά το 1945, δηλαδή μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και εκτείνεται έως σήμερα. Σημαντικοί λόγοι πραγματοποίησης ταξιδιών στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια ήταν η επίσκεψη σε φίλους και συγγενείς, που εξαιτίας του πολέμου δεν μπορούσαν να έχουν επαφή, καθώς και η επίσκεψη σε αυτούς, που δεν επέστρεψαν από τον πόλεμο και βρίσκονταν σε τεράστια κοιμητήρια.

Τα επαγγελματικά ταξίδια συνδέονται με τη τεχνογνωσία, τα τεχνολογικά προϊόντα και με την απόκτηση της κατεστραμμένης υποδομής. Η οικονομική άνοδος και οι κοινωνικές βελτιωτικές μεταβολές γνώρισαν ταχύτατους ρυθμούς στη πορεία τους. Σε λίγα χρόνια οι τουριστικές μετακινήσεις πολλαπλασιάστηκαν.

Η ανάπτυξη του τουρισμού ήταν ραγδαία τα τελευταία 30 χρόνια, διότι πέρασε από το επίπεδο των λίγων στον μαζικό τουρισμό. Καταλυτικοί παράγοντες για τη δραματική αλλαγή, η οποία επήλθε στον τουρισμό, ήταν τόσο η τεχνολογική ανάπτυξη, η οποία εκμηδένισε τις αποστάσεις, όσο και η ανάγκη για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των εργαζομένων στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Η Ελλάδα, ως τουριστικός προορισμός άρχισε να προσελκύει, από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, το ενδιαφέρον των ξένων τουριστών ολοένα και περισσότερο. Στο τέλος της δεκαετίας, στην οποία γίνεται αναφορά, παρόλο που η Ελλάδα αγωνιζόταν για να αναπτυχθεί οικονομικά, συγκαταλεγόταν μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, που είχαν σημειώσει σημαντική πρόοδο προς τη κατεύθυνση της ανάπτυξης του τουρισμού τους. Έως τότε η τουριστική στην Ελλάδα ήταν περιορισμένη, αποτελούνταν δε κατά κύριο λόγο από ένα μικρό αριθμό τουριστικών υψηλής εισοδηματικής τάξης, που ενδιαφερόντουσαν βασικά να επισκεφθούν τα μνημεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Τα συναλλαγματικά έσοδα, τα οποία απεκόμιζε η Ελλάδα τότε ήταν ασήμαντα, ο δε τουρισμός της αποτελούσε ένα μικρό μέρος της οικονομίας της.

Οι όροι «άνθηση» και «έκρηξη» χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό αυτής της ποσοτικής και ποιοτικής μεταβολής. Οι κυριότεροι παράγοντες, στους οποίους αποδίδεται αυτή η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού είναι οι εξής:

- Η επέκταση του χρόνου αναψυχής
- Η οικονομική ευμάρεια
- Η βελτίωση και ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων
- Η πολιτισμική εξέλιξη
- Η αστικοποίηση και η τεχνολογική ανάπτυξη (Ηγουμενάκης Ν. 1999)

Κεφάλαιο 2^ο

Γενικά

Στο δεύτερο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους αναλύονται οι θεωρίες οικονομικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά σε όλα τα μοντέλα, που έχουν δοκιμαστεί, με σκοπό την επιτυχημένη οικονομική ανάπτυξη, αλλά και ιστορική αναδρομή σχετικά με τη δημιουργία τους.

2.1 Οικονομική Ανάπτυξη

Ως οικονομική ανάπτυξη ορίζεται η αύξηση σε αγαθά και υπηρεσίες, που παράγονται από μία οικονομία, για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Η αύξηση αυτή υπολογίζεται ως ποσοστό στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ). Το Α.Ε.Π. αποτελεί τη συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία παράγονται σε μία χώρα.

Μία αναπτυσσόμενη ή πιο παραγωγική οικονομία μπορεί να παράγει περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες από ότι μπορούσε πριν. Παρόλα αυτά, κάποια αγαθά είναι πιο χρήσιμα από άλλα. Για παράδειγμα ένα έξυπνο τηλέφωνο θεωρείται πιο πολύτιμο οικονομικά από ένα ζευγάρι κάλτσες ή ένα ποτήρι νερό. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό, ότι η ανάπτυξη δεν υπολογίζεται μόνο σε ποσότητες αλλά καθοριστικό παράγοντα αποτελεί και η αξία των αγαθών και υπηρεσιών.

Ένα ακόμα φλέγον ζήτημα αποτελεί το ότι οι άνθρωποι δεν δίνουν την ίδια σημασία στα ίδια αγαθά και υπηρεσίες. Επειδή, λοιπόν, η αξία κάθε προϊόντος είναι υποκειμενική, δεν είναι εύκολο να μετρηθεί η αξία των προϊόντων και των υπηρεσιών για ένα σύνολο ατόμων. Θεωρητικά η καλύτερη προσέγγιση αυτού του προβλήματος είναι να χρησιμοποιηθεί η τρέχουσα εμπορική αξία. Στις Η.Π.Α. υπολογίζεται σε δολάρια, στην Ευρώπη σε ευρώ και στις υπόλοιπες χώρες αντίστοιχα με τα νομίσματα, που διαθέτουν. Από τη στιγμή, που μία υψηλότερη συνολική αξία θεωρείται πολυτιμότερη η υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη συνδέεται με υψηλότερη ποιότητα ζωής ή καλύτερο βιοτικό επίπεδο.

Εικόνα 2.1: www.zougla.gr

2.2 Θεωρίες Οικονομικής Ανάπτυξης

Υφίστανται αρκετοί διαχωρισμοί στις οικονομικές θεωρίες, οι οποίες διατυπώνονται κατά καιρούς. Το ίδιο, βέβαια, παρουσιάζεται και στα μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης, γεγονός, που προκαλεί διχασμό μεταξύ των απόψεων. Παρόλα αυτά, κάποια από τα μοντέλα, που θα αναφερθούν, είναι αποδεκτά από ένα μεγάλο εύρος οικονομολόγων και έχουν διαχρονική απήχηση.

2.2.1 Το Κλασσικό Μοντέλο Ανάπτυξης

Η θεωρία της κλασσικής ανάπτυξης είναι η θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης, που θέτει, ότι η οικονομική ανάπτυξη θα τερματιστεί, λόγω του αυξανόμενου πληθυσμού και των περιορισμένων πόρων. Οι οικονομολόγοι της Κλασσικής Θεωρίας της Ανάπτυξης πιστεύουν, ότι οι προσωρινές αυξήσεις του πραγματικού Α.Ε.Π. ανά άτομο θα προκαλέσουν πληθυσμιακή έκρηξη, που θα μειώσει συνεπώς το πραγματικό Α.Ε.Π.

Η κλασσική οικονομία αναφέρεται στην εργασία, που πραγματοποίησε μία ομάδα οικονομολόγων κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Οι εν λόγω θεωρίες αναπτύχθηκαν κατά κύριο λόγο με γνώμονα τον τρόπο λειτουργίας των οικονομιών της αγοράς. Η μελέτη Κλασσικής Οικονομίας επικεντρώνεται κυρίως στη δυναμική της οικονομικής ανάπτυξης. Η γενικευμένη κλασσική θεωρία για την ανάπτυξη και τη στασιμότητα είναι ο συνδυασμός των θεωριών του Adam Smith, του David Ricardo και του Robert Malthus.

2.2.2 Το Νεοκλασικό Μοντέλο της Ανάπτυξης

Η θεωρία της νεοκλασικής ανάπτυξης αποτελεί μία οικονομική θεωρία, η οποία περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να επιτευχθεί σταθερός ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης με τα σωστά ποσοστά των τριών κινητηρίων δυνάμεων: εργασία, κεφάλαιο και τεχνολογία. Η θεωρία αναφέρει, ότι μεταβάλλοντας τα ποσά της εργασίας και του κεφαλαίου στη λειτουργία παραγωγής, μπορεί να επιτευχθεί μία κατάσταση ισορροπίας. Η εν λόγω θεωρία υποστηρίζει, επίσης, ότι η τεχνολογική αλλαγή έχει μεγάλη επίδραση σε μία οικονομία και ότι η οικονομική ανάπτυξη δε μπορεί να συνεχιστεί δίχως τη πρόοδο της τεχνολογίας.

Εκτός από τον προαναφερθέντα ορισμό, το νεοκλασικό μοντέλο ανάπτυξης μπορεί να προσδιοριστεί και ως μία θεωρία, η οποία χρησιμοποιείται στα οικονομικά, που προσδιορίζει τους παράγοντες, που είναι απαραίτητοι για την ανάπτυξη μίας οικονομίας. Επίσης, υπογραμμίζει τους τρεις παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν την ανάπτυξη της οικονομίας. Η οικονομία περιλαμβάνει το κεφάλαιο, τη διαθεσιμότητα εργασίας και τεχνολογίας. Δηλώνει, ότι μία προσωρινή ισορροπία μπορεί να επιτευχθεί, όταν το μέγεθος του κεφαλαίου, το εργατικό δυναμικό και η τεχνολογία προσαρμόζονται κατάλληλα. Η θεωρία αναφέρει, επιπλέον, ότι η προσωρινή ισορροπία διαφέρει από μία μακροπρόθεσμη ισορροπία, η οποία δεν περιλαμβάνει κανέναν από τους τρεις παράγοντες.

2.2.3 Η Θεωρία των Slow-Swan

Η θεωρία της νεοκλασικής ανάπτυξης εισήχθη στα τέλη της δεκαετίας του 1950 και 1960 ως αποτέλεσμα της εντατικής έρευνας στον τομέα της οικονομίας της ανάπτυξης. Ο Αμερικανός οικονομολόγος Robert Solow, ο οποίος κέρδισε βραβείο Nobel στα οικονομικά και ο Βρετανός οικονομολόγος J.E. Meade είναι οι δύο γνωστές προσωπικότητες, που συνέβαλαν στη νεοκλασική θεωρία της ανάπτυξης. Η εν λόγω θεωρία δίνει έμφαση στη συσσώρευση κεφαλαίου και στην αντίληψη της εξοικονόμησης ως σημαντικό καθοριστικό παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης. Το μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης ορίζει το κεφάλαιο και την εργασία ως καθοριστικούς παράγοντες της παραγωγής. Εκτός αυτού, προστέθηκε στη λειτουργία παραγωγής ένας εξωγενής συντελεστής, δηλαδή η τεχνολογία.

Η νεοκλασική προσέγγιση της οικονομικής ανάπτυξης διαχωρίζεται σε δύο τμήματα:

1. Το πρώτο είναι το ανταγωνιστικό μοντέλο της Walrasian ισορροπίας, όπου οι αγορές κατέχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αποτελεσματική κατανομή των πόρων. Για να διασφαλιστεί η βέλτιστη κατανομή των εισροών και των εκροών, χρησιμοποιούνται οι αγορές εργασίας, χρηματοδότησης και κεφαλαίου. Ο συγκεκριμένος τύπος χρησιμοποιήθηκε από τον Solow για την δημιουργία ενός μοντέλου ανάπτυξης.
2. Το δεύτερο τμήμα του νεοκλασικού μοντέλου υποθέτει, ότι παρέχεται όλη η απαιτούμενη τεχνολογία. Ο Solow χρησιμοποίησε την ερμηνεία, ότι η τεχνολογία στη λειτουργία παραγωγής είναι επιφανειακή. Το ζήτημα είναι, ότι ο επενδύσεις στην έρευνα, στην ανάπτυξη και στο ανθρώπινο δυναμικό, μέσω της εκπαίδευσης, δεν αναγνωρίστηκαν ρητά από τη θεωρία του.

Το νεοκλασικό αναπτυξιακό μοντέλο αδυνατεί να εξηγήσει το γεγονός της πραγματικής συμπεριφοράς ανάπτυξης. Αυτή η αστοχία οφείλεται στην πρόβλεψη του μοντέλου, ότι τα κατά κεφαλήν έξοδα προσεγγίζουν μία διαδρομή σταθερής κατάστασης, σύμφωνα με την οποία αναπτύσσεται με καθορισμένο ρυθμό. Το γεγονός αυτό δηλώνει, ότι ο μακροπρόθεσμος ρυθμός εθνικής ανάπτυξης καθορίζεται εκτός του μοντέλου και δεν εξαρτάται από τις προτιμήσεις και τις περισσότερες πτυχές της λειτουργίας παραγωγής και των μέτρων πολιτικής. Λόγω των προαναφερθέντων τα αποτελέσματα του εν λόγω μοντέλου δεν χαρακτηρίζονται ως ρεαλιστικά.

Το μοντέλο Solow - Swan αποτελεί ένα εξωγενές μοντέλο μακροχρόνιας οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο έχει τεθεί στο πλαίσιο της νεοκλασικής οικονομίας. Επιδιώκει την επεξήγηση της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης εξετάζοντας τη συσσώρευση κεφαλαίου, την αύξηση του εργατικού δυναμικού ή του πληθυσμού και την αύξηση της παραγωγικότητας, που κατά κύριο λόγο αναφέρεται ως τεχνολογική πρόοδος. Στον

πυρήνα της βρίσκεται μία νεοκλασική συνθετική συνάρτηση παραγωγής, τύπου Cobb – Douglas, η οποία επιτρέπει στο μοντέλο να έρθει σε επαφή με τη μικροοικονομία. Το μοντέλο αυτό αναπτύχθηκε το 1956 ανεξάρτητα από τους Robert Solow και Trevor Swan. Επίσης, αντικατέστησε το μοντέλο Post – Keynesian Harrod - Domar. Λόγω των ελκυστικών μαθηματικών χαρακτηριστικών του, το μοντέλο Solow - Swan αποδείχθηκε ένα κοινώς αποδεκτό σημείο εκκίνησης για ποικίλες επεκτάσεις. Το 1965, για παράδειγμα, ο David Cass και ο Tjalling Koopmans ενσωμάτωσαν την ανάλυση της βελτιστοποίησης των καταναλωτών από τον Frank Ramsey, με αποτέλεσμα να τερματίσει το ποσοστό αποταμίευσης.

Το νεοκλασικό μοντέλο αποτέλεσε επέκταση στο μοντέλο Harrod – Domar του 1946, το οποίο ανέφερε για πρώτη φορά την έννοια της αύξησης της παραγωγικότητας. Σημαντικές συνεισφορές στο μοντέλο προήλθαν από το έργο του Solow και Swan το 1956. Οι προαναφερθέντες ανέπτυξαν ανεξάρτητα και απλά μοντέλα ανάπτυξης. Το μοντέλο το Solow παραχώρησε διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη των Η.Π.Α και σημείωσε επιτυχία. Το 1987 του απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ στα οικονομικά για το έργο του. Στη σημερινή εποχή, οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν τη λογιστική των πηγών ανάπτυξης του Solow, με σκοπό να εκτιμήσουν τις επιμέρους επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη των τεχνολογικών αλλαγών, του κεφαλαίου και της εργασίας.

Οι βασικές ιδέες γύρω από τις οποίες δημιουργήθηκε και διαμορφώθηκε το υπόβαθρο του μοντέλου Solow – Swan είναι οι ακόλουθες:

- Η επέκταση του μοντέλου Harrod – Domar: Ο Solow επέκτεινε το μοντέλο προσθέτοντας την εργασία ως συντελεστή παραγωγής και τον λόγο κεφαλαίου – εξόδου, που δεν είχαν καθοριστεί με τον ίδιο τρόπο, όπως στο μοντέλο Harrod – Domar. Αυτές οι βελτιώσεις επιτρέπουν να διακρίνεται η αύξηση της έντασης κεφαλαίου από τη τεχνολογική πρόοδο.
- Βραχυπρόθεσμες Επιπτώσεις: Η ανάπτυξη καθορίζεται με τη μετάβαση σε νέα σταθερή κατάσταση, η οποία δημιουργείται μόνο από την αλλαγή στις επενδύσεις κεφαλαίου, από την αύξηση του εργατικού δυναμικού και το ποσοστό απόσβεσης. Η μεταβολή της επένδυσης κεφαλαίου προέρχεται από τη μεταβολή του ποσοστού αποταμίευσης.
- Μακροπρόθεσμες Επιπτώσεις: Το πρότυπο μοντέλο Solow προβλέπει ότι μακροπρόθεσμα, η ανάπτυξη είναι εφικτή μόνο μέσω της τεχνολογικής προόδου. Για να επιτραπεί η συνεχιζόμενη κατάσταση ανάπτυξης μακροπρόθεσμα, χρησιμοποιείται το μοντέλο Solow Romer.
- Υποθέσεις: Εκτός από τους προαναφερθέντες παράγοντες και επιπτώσεις, που αναλύονται παραπάνω, η θεωρία επηρεάστηκε και από υποθέσεις. Η βασικότερη υπόθεση του νεοκλασικού μοντέλου ανάπτυξης είναι ότι το κεφάλαιο υπόκειται

σε μειωμένες αποδόσεις σε μία κλειστή οικονομία. Οι υπόλοιπες υποθέσεις είναι οι εξής:

- Λαμβάνοντας υπόψη ένα σταθερό απόθεμα εργασίας, ο αντίκτυπος στην παραγωγή της τελευταίας μονάδας συσσωρευμένου κεφαλαίου θα είναι πάντοτε χαμηλότερες από τον προηγούμενο.
- Υποθέτοντας, ότι για λόγους απλούστευσης δεν υπάρχει τεχνολογική πρόοδος ή αύξηση του εργατικού δυναμικού, η μείωση των αποδόσεων συνεπάγεται, ότι σε κάποιο σημείο το ποσό των νέων κεφαλαίων, που παράγονται είναι μονάχα επαρκές, για να αντισταθμιστεί το ποσό του υφιστάμενου κεφαλαίου, που χάθηκε λόγω της απόσβεσης.
- Παραλλαγές των επιπτώσεων της παραγωγικότητας: Στο εν λόγω μοντέλο η ανεξήγητη αλλαγή στην ανάπτυξη της παραγωγής, μετά από τη καταγραφή της επίδρασης της συσσώρευσης κεφαλαίου ονομάζεται υπόλοιπο ή υπολειμματικό. Αυτό το υπόλοιπο μετρά την εξωγενή αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας, κατά τη διάρκεια μίας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Το μοντέλο μπορεί να αναδιατυπωθεί ελαφρώς διαφορετικούς τρόπους χρησιμοποιώντας διαφορετικές παραδοχές παραγωγικότητας ή διαφορετικές μονάδες μέτρησης.
  - Η Μέση Παραγωγικότητα Εργασίας (ALP) είναι η οικονομική παραγωγή ανά ώρα εργασίας.
  - Η Παραγωγικότητα Πολλαπλών Παραγόντων (MFP): Αποτελεί τη παραγωγή διαιρούμενη με το σταθμισμένο μέσο όρο εισροών κεφαλαίου και εργασίας. Τα χρησιμοποιούμενα βάρη βασίζονται συνήθως στις συγκεντρωτικές μορφές εισροών ή κερδίζουν συντελεστές.

Σε μία αναπτυσσόμενη οικονομία το κεφάλαιο συσσωρεύεται ταχύτατα, επομένως ο παρονομαστής στη λειτουργία ανάπτυξης κάτω από τον υπολογισμό MFP αυξάνεται ταχύτερα από ότι στον υπολογισμό ALP. Ως εκ τούτου η ανάπτυξη MFP είναι σχεδόν πάντοτε χαμηλότερη από την αύξηση ALP.

2.2.4 Το Μοντέρνο Μοντέλο Ανάπτυξης

Ο Kuznets πρώτος το 1966 όρισε τη λίστα με τα χαρακτηριστικά του μοντέρνου μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης. Βάσει αυτών σχηματίζεται και ένας γενικός ορισμός για το εν λόγω μοντέλο.

Ως μοντέρνο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης ορίζεται εκείνο, που χαρακτηρίζεται από τη συνολική ανάπτυξη σε όλους τους τομείς, τον διαρθρωτικό μετασχηματισμό και το διεθνές εύρος, που σημαίνει, ότι δεν περιορίζεται σε εθνικά σύνορα.

Συνοπτικά, η σύγχρονη προσέγγιση στην αγορά περιλαμβάνει ποικίλα χαρακτηριστικά. Η νέα οικονομία, που αναδύεται πλέον, εξαπλώνεται σε όλο τον κόσμο. Αποτελεί μία επανάσταση στο κεφάλαιο της γνώσης και στην έκρηξη πληροφοριών.

Τα βασικότερα χαρακτηριστικά του μοντέρνου μοντέλου είναι τα εξής:

- ❖ Η θεωρία της καινοτομίας από τον Schumpeter, έναν Αυστριακό υπουργό και οικονομολόγο, αλλά και η διάδοση της γνώσης στη βιομηχανία και μεταξύ επιχειρήσεων.
- ❖ Αύξηση της απόδοσης της βιομηχανίας τηλεπικοινωνιών και μικροϋπολογιστών.
- ❖ Παγκόσμια επέκταση του εμπορίου, μέσω σύγχρονων εξωτερικών παραγόντων και δικτύων.

Η σύγχρονη θεωρία της οικονομικής ανάπτυξης επικεντρώνεται σε δύο βασικά κανάλια, με σκοπό τη προώθηση της ανάπτυξης μέσω των δαπανών, που πραγματοποιούνται για την έρευνα και την ανάπτυξη. Το πρώτο κανάλι είναι ο αντίκτυπος στα διαθέσιμα αγαθά και υπηρεσίες και το δεύτερο κανάλι είναι ο αντίκτυπος στο απόθεμα γνώσης.

Κεφάλαιο 3^ο

Γενικά

Το τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας αναφέρεται στη σημασία του τουρισμού στην ελληνική οικονομία. Συγκεκριμένα, αναλύεται η επίδραση και η σημασία του τουριστικού ισοζυγίου στην ελληνική οικονομία και παρουσιάζεται η κατάσταση, που επικράτησε στον τουρισμό κατά τη περίοδο της ύφεσης της χώρας, τα έτη 2010 – 2014.

3.1 Η Σημασία του Τουρισμού στην Ελληνική Οικονομία

Ο ρόλος και η συμβολή του τουρισμού στην οικονομία αξιολογείται βάσει τη ποσοστιαίας «άμεσης» συμμετοχής σε διάφορα μεγέθη: Α.Ε.Π, καταναλωτική δαπάνη, απασχόληση, ισοζύγιο πληρωμών, επενδύσεις, δημόσια έσοδα. Παρόλα αυτά, υφίσταται και η διάσπαση της «έμμεσης» συμβολής του, που είναι πολυδιάστατη, καθώς εκφράζεται με τις διασυνδέσεις, που αναπτύσσονται μεταξύ διάφορων κλάδων, που εμπλέκονται με τη τουριστική κατανάλωση, τη περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, την παροχή δυνατότητας για πολυαπασχόληση (γενικά αλλά και εποχιακά), τη συγκράτηση του πληθυσμού σε μεμονωμένες ορεινές, νησιωτικές και εν γένει μειονεκτικές περιοχές.

3.1.1 Έσοδα Δημοσίου

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του IOBE η σωρευτική συμβολή του τουρισμού στα φορολογικά έσοδα εκτιμάται σε περίπου 1,4 δις. Ευρώ και προέρχεται εξίσου από την έμμεση και την άμεση φορολογία. (IOBE, 2012)

3.1.2 Η Σημασία του Τουριστικού Ισοζυγίου

Βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας αποτελεί το έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών και το πλεόνασμα στο ισοζύγιο υπηρεσιών. Το συνολικό έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών κορυφώθηκε το 2008 (28,7 δις. Ευρώ). Έκτοτε, το έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκε το 2016 σε 1,3 δις ευρώ, από 44,7 δις. Ευρώ. Παρά το ότι το έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών διαμορφώνεται από την εξέλιξη στο ισοζύγιο αγαθών, κρίσιμο ρόλο κατέχει και το ισοζύγιο υπηρεσιών, το οποίο είναι τη τάξης των 15 δις. Ευρώ τόσο το 2008, όσο και το 2016. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ο σημαντικός ρόλος του ταξιδιωτικού ισοζυγίου, διότι διαμορφώνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό το πλεόνασμα του ισοζυγίου των υπηρεσιών και συνακόλουθα βελτιώνει σε υψηλό βαθμό το ισοζύγιο αγαθών.

Συγκεκριμένα, το πλεόνασμα του ταξιδιωτικού ισοζυγίου συνεισφέρει κατά 73,2% στο πλεόνασμα του ισοζυγίου των υπηρεσιών. Η θετική συμβολή του ταξιδιωτικού ισοζυγίου αναβαθμίστηκε ιδιαίτερα τη περίοδο 2012 – 2016 από τη σημαντική αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων βοηθούμενη από την ταυτόχρονη μείωση των ταξιδιωτικών πληρωμών. (IOBE, 2012)

3.2 Η Πολλαπλασιαστική Επίδραση του Τουρισμού

Η πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα, που προκαλείται από κάθε ένα ευρώ τουριστικής δραστηριότητας εκτιμάται από το ΙΟΒΕ σε 1,2 ευρώ και από το ΚΕΠΕ σε 1,65 ευρώ. Συνεπώς, η συνολική πολλαπλασιαστική επίπτωση στο ΑΕΠ από ένα ευρώ τουριστικής δαπάνης κυμαίνεται από 2,2 ευρώ έως 2,65 ευρώ και αξιολογείται ως ιδιαίτερα σημαντική.

Η άμεση συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ εκτιμάται σε 8,4 – 9,5%, ενώ με τον συνυπολογισμό της πολλαπλασιαστικής επίπτωσης η συνολική επίδραση εκτιμάται μεταξύ 18% και 22%. Όσον αφορά στην απασχόληση, η άμεση συμμετοχή εκτιμάται σε 15% ενώ η συνολική μεταξύ 33% και 39% (ΣΕΤΕ).

[Συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ

Κατηγορία Δαπάνης	2017 (€ εκ.)	2018 (€ εκ.)
Δαπάνη Εισερχόμενων Τουριστών	€14.203	€15.864
Δαπάνη Τουριστών Κρουαζιέρας	428	416
Δαπάνη Εταιρειών Κρουαζιέρας	158	154
Αερομεταφορές	1.468	1.657
Θαλάσσιες Μεταφορές	90	98
Εγχώριος Τουρισμός	1.398	1.454
Επενδύσεις	1.294	1.920
Άμεση Επίδραση στον Τουρισμό	€19.039	€21.562
ως % ΑΕΠ	10,6%	11,7%
πολλαπλασιαστής ΙΟΒΕ	2,2	2,2
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€41.885	€47.437
ως % ΑΕΠ	23,2%	25,7%
πολλαπλασιαστής ΚΕΠΕ	2,65	2,65
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€50.452	€57.140
ως % ΑΕΠ	28,0%	30,9%
ΑΕΠ	€180.218	€184.714

Πηγή: INSETE]
"Η συμβολή του Τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2018"

Εικόνα 3.2: www.Radio1d.gr

3.3 Τουρισμός και Ύφεση (2010 – 2014)

Σε βασικούς δείκτες της οικονομίας και σε δείκτες του τουρισμού κατά την περίοδο 2013-2016 παρατηρούνται εξελίξεις με διαφορετικό πρόσημο. Από τη μια μεριά βασικοί δείκτες της οικονομίας (ΑΕΠ, απασχόληση) συνεχίζουν καθοδική πορεία ή βρίσκονται σε στασιμότητα και η εγχώρια παραγωγική βάση συρρικνώνεται και δέχεται πιέσεις αποδιάρθρωσης. Συγχρόνως, ο αριθμός των αφίξεων τουριστών από το εξωτερικό στην Ελλάδα αυξάνεται με ιδιαίτερα δυναμικό ρυθμό, χωρίς όμως να συνοδεύεται από ανάλογη αύξηση των εσόδων. Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο για την περαιτέρω πορεία του τουρισμού, καθώς αυτός δεν υπέστη τη συρρίκνωση και απαξίωση του παραγωγικού δυναμικού, όπως οι άλλοι κλάδοι της οικονομίας. Ωστόσο, η αναντιστοιχία της αυξητικής πορείας των αφίξεων και της συρρίκνωσης της εγχώριας παραγωγικής βάσης δεν μπορεί παρά να αποδυνάμωσε τις σχέσεις του τουρισμού με τη λοιπή οικονομία και συνεπώς να περιόρισε τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα του τουρισμού για την εγχώρια οικονομία.

Αν μπορούσε να υπάρξει μια ιεράρχηση των επιπτώσεων της ύφεσης, η αποδιάρθρωση των εγχώριων κλαδικών διασυνδέσεων θα καταλάμβανε πολύ υψηλή θέση. Ο λόγος είναι ότι η αποδιάρθρωση και η αποδυνάμωση των εγχώριων σχέσεων, από τη μια μεριά εξαρτά την ανάπτυξη από το εξωτερικό σε μεγαλύτερο βαθμό, ενώ συγχρόνως επιτρέπει τη διαρροή του οφέλους επίσης προς το εξωτερικό. Οι συνέπειες αντανακλώνται στο εμπορικό ισοζύγιο, στο χρέος, στο ΑΕΠ, στην απασχόληση κ.ο.κ. Αντιθέτως, η ύφεση επηρέασε δυσμενώς τον εσωτερικό τουρισμό, καθώς ο αριθμός των τουριστών αυτής της κατηγορίας με περισσότερες από τέσσερις διανυκτερεύσεις, μειώθηκε από 4.178.526 το 2016 σε 2.780.638, υποχώρησε δηλαδή στο 66,5% .

Η αυξημένη τουριστική ζήτηση μετά το 2012 αντισταθμίζει σε κάποιο βαθμό τη συρρικνωμένη εσωτερική ζήτηση των νοικοκυριών λόγω της ύφεσης. Ο ετήσιος μέσος όρος των τουριστικών εισπράξεων την περίοδο 2012-2016 ανήλθε σε 13,2 δισ. ευρώ έναντι 10,7 δισ. ευρώ την περίοδο 2005-2012. Την ίδια περίοδο η τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών μειώθηκε κατά 9,6 δισ. ευρώ (από 128,9 σε 119,3 δισ. ευρώ). Συνεπώς, η πρόσθετη τουριστική ζήτηση που ανέρχεται σε 2,5 δισ. ευρώ, αντιστοιχεί περίπου στο 1/4 της μείωσης της εσωτερικής ζήτησης.

3.3.1 Η Πορεία των Εισπράξεων Από Ταξίδια για Επαγγελματικούς Λόγους

Μεταξύ των επιπτώσεων της ύφεσης ήταν και η δραστική μείωση των εισπράξεων από ταξίδια για επαγγελματικούς λόγους. Πρόκειται για εξέλιξη που συνδέεται ευθέως με τη μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας και το κλείσιμο των επιχειρήσεων. Από το 2009, σε σχέση με τα μέσα της δεκαετίας του 2000, οι εισπράξεις από επαγγελματικά ταξίδια μειώθηκαν δραστικά, αγγίζοντας το χαμηλότερο επίπεδο τα έτη 2012 και 2013 (62,6% και 68,2% του μέσου όρου των ετών 2005-2006).

Τα τελευταία τρία χρόνια (2014-2016) παρατηρείται ανάκαμψη των συγκεκριμένων εισπράξεων, ωστόσο παραμένουν περίπου στο 85% της περιόδου 2005-2006.

3.4 Η Δυναμική Αύξηση των Αφίξεων : Ερμηνεία και Αφετηρία Ποιοτικής Μεταβολής

Η δυναμική αύξηση των αφίξεων είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται οι αναπτυξιακές προσπάθειες της πολιτείας και των επιχειρήσεων του κλάδου, σε μια προσπάθεια αντιστροφής των δυσμενών επιπτώσεων στην εικόνα της χώρας από τη διαχείριση του προσφυγικού και την ύφεση, το ασταθές περιβάλλον στους ανταγωνιστικούς προορισμούς κ.ά.

Σε κάθε περίπτωση, το ερώτημα που τίθεται από τις ευνοϊκές εξελίξεις στο επίπεδο των αφίξεων είναι ποιο είναι το άμεσο, το έμμεσο και το συνολικό αποτύπωμα για την ελληνική οικονομία. Κατά πόσο δηλαδή η αυξημένη τουριστική ζήτηση (σε τελικά και ενδιάμεσα αγαθά και υπηρεσίες) δημιουργεί όφελος για το σύνολο των εμπλεκόμενων κλάδων και περιοχών, την απασχόληση, τα δημόσια οικονομικά, τα έσοδα του ασφαλιστικού συστήματος, και εν ολίγοις τι συμβολή έχει στην ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Η σημερινή ευνοϊκή εξέλιξη στο επίπεδο των αφίξεων συνιστά μια εξαιρετική ευκαιρία για πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, για δημιουργία νέων βάσεων για την ανάπτυξη του τουρισμού σε υψηλότερο επίπεδο.

Συνεπώς, η θεαματική ποσοτική αύξηση σε όρους αφίξεων δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως κάτι δεδομένο και επαρκές, αλλά να ενεργοποιήσει πολιτικές για τον πολλαπλασιασμό και τη διάχυση του οφέλους.

3.5 Ο Θεματικός Τουρισμός

Ο θεματικός τουρισμός συνδέεται οργανικά με βασικούς στόχους της τουριστικής ανάπτυξης, καθώς έχει πολλές κρίσιμες λειτουργίες.

Ο θεματικός τουρισμός αναδεικνύει ευκρινέστερα τη διασύνδεση του τουρισμού με άλλους κλάδους της οικονομίας, πέραν αυτών που συνιστούν τον πυρήνα του τουρισμού ή όσων παραδοσιακά συνδέονται στενά με αυτόν. Ο λόγος είναι ότι καθεμιά από τις ιδιαίτερες εκφάνσεις του θεματικού τουρισμού (ιαματικός, συνεδριακός, ιατρικός, αθλητικός, θρησκευτικός, καταδυτικός κ.ά.) συνδέει τον τουρισμό με άλλους κλάδους και με διαφορετικές οικονομικές δραστηριότητες: ο ιατρικός τουρισμός συνδέεται με τις ιατρικές υπηρεσίες, ο περιηγητικός τουρισμός με τις υπηρεσίες οργάνωσης εκδρομών, ο γαστρονομικός τουρισμός με την παραγωγή τροφίμων κ.ο.κ.

Ο θεματικός τουρισμός διευρύνει την ποικιλία της προσφοράς και διαφοροποιεί το προϊόν. Τα στοιχεία αυτά έχουν θετική επίδραση στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, στην αποκέντρωση της προσφοράς σε γεωγραφικούς όρους, στη μείωση του βαθμού εξάρτησης από το παραδοσιακό μοντέλο του τουρισμού, στη μείωση του κινδύνου από συγκυριακές εξελίξεις. Ο θεματικός τουρισμός επιτελεί ακόμα έναν σημαντικό ρόλο. Πρόκειται για τη συμβολή του στην αποκατάσταση αίτιουαιτιατού, καθώς αναδεικνύει την αλληλεξάρτηση της διαμόρφωσης του αριθμού των αφίξεων με τις λειτουργίες των άλλων κλάδων της οικονομίας.

Για τους παραπάνω λόγους, ο θεματικός τουρισμός αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης και διάχυσης του οφέλους σε όλη την οικονομία.

Κεφάλαιο 4^ο

Γενικά

Το τέταρτο μέρος της εν λόγω εργασίας ασχολείται με τα Ιόνια Νησιά. Συγκεκριμένα, προσδιορίζεται η γεωγραφική τους θέση, παρατίθενται τα φυσικά τους χαρακτηριστικά αλλά και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που παρέχουν, αλλά και η τουριστική προσφορά για τους επισκέπτες.

4.1 Γεωγραφική Θέση

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων αποτελεί νησιωτική περιφέρεια, η οποία συγκροτήθηκε βάσει του κοινού ιστορικού και πολιτισμικού παρελθόντος των νησιών, που συμπεριλαμβάνει. Τα εν λόγω νησιά παρουσιάζουν κοινά κοινωνικοοικονομικά στοιχεία, που απορρέουν από την δομή του νησιωτικού χώρου, στον οποίο βρίσκονται. Το κοινό ιστορικό και πολιτισμικό τους παρελθόν έχει διαμορφώσει την ταυτότητα της Περιφέρειας. Ταυτόχρονα, η Περιφέρεια διαθέτει αξιόλογο φυσικό περιβάλλον με οικοτόπους, οι οποίοι παρουσιάζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών.

Τα Ιόνια νησιά αποτελούν μία νησιωτική ακριτική περιφέρεια και συγκροτούν το Ιόνιο Αρχιπέλαγος, το οποίο επεκτείνεται κατά μήκος των δυτικών παραλιών της Ελλάδας. Η Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων τοποθετείται στο θαλάσσιο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου και γειτνιάζει βόρεια με τη Βαλκανική και δυτικά με το Mezzogiorno της Ιταλίας. Συγκαταλέγεται στον Ελληνικό νησιωτικό χώρο, ο οποίος αποτελεί σπάνιο περίπτωση περιβαλλοντικής, ιστορικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας.

Η περιφερειακότητα των Ιονίων Νήσων δεν έχει λάβει αποτελεσματική αντιμετώπιση και αποτελεί ιεραρχημένο στόχο σε συνδυασμό με την άμβλυνση των ενδο – περιφερειακών αντιθέσεων. Όσον αφορά στη συνοχή των νησιών είναι συνδυασμένη με την άρση της απομόνωσης και την επαφή με κέντρα του ηπειρωτικού χώρου, μέσω θαλάσσιων και εναέριων δικτύων.

Η προώθηση των περιφερειακών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δύναται να οδηγήσει την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, μέσω της ανάδειξης της γεωγραφικής της θέσης, στο κέντρο του διαδρόμου Αδριατικής – Ιονίου.

4.2 Τα Επτάνησα

Τα νησιά της Περιφέρειας αποκαλούνται Επτάνησα, λόγω του αριθμού των μεγαλύτερων νησιών του συμπλέγματος, τα οποία είναι τα ακόλουθα:

- Ζάκυνθος
- Ιθάκη
- Κέρκυρα
- Κεφαλονιά
- Κύθηρα
- Λευκάδα
- Παξοί

4.2.1 Η Ζάκυνθος

Η Ζάκυνθος αποτελεί το νοτιότερο και το τρίτο σε έκταση και πληθυσμό νησί των Ιονίων Νήσων. Η έκτασή του υπολογίζεται στα 406 τ. χλμ και ο πληθυσμός του ανέρχεται στους 38.680 κατοίκους. Από τη Πελοπόννησο απέχει 9,5 ναυτικά μίλια και 8,5 ναυτικά μίλια από τη Κεφαλονιά, που είναι το πλησιέστερο νησί.

(www.wikipedia.gr)

Εικόνα 4.2.1: www.gozakynthos.gr

4.2.2 Η Κέρκυρα

Η πόλη της Κέρκυρας χαρακτηρίζεται από το έντονο Βενετσιάνικο στοιχείο, αλλά και από πολλές Αγγλικές και Γαλλικές επιρροές. Αποτελεί κοσμοπολίτικο νησί, που αποπνέει μία αίσθηση αρχοντιάς με κύρια αξιοθέατα τη μεγάλη πλατεία Σπιανάδα, που θεωρείται η μεγαλύτερη πλατεία των Βαλκανίων, το Παλιό και το Νέο Φρούριο, το Δημαρχείο, το Κανόνι, το Μον Ρεπό και τα Μουσεία Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Ιστορίας. (www.wikipedia.gr)

Εικόνα 4.2.2: www.iefimerida.gr

4.2.3 Η Ιθάκη

Η Ιθάκη αποτελεί το δεύτερο μικρότερο νησί μετά τους Παξούς και βρίσκεται στα νότια της Κεφαλονιάς, από την οποία διαχωρίζεται μέσω του ομώνυμου πορθμού. Πρόκειται για επίμηκες νησί με έκταση 92,6 τ. χλμ. Και πληθυσμό 3.700 κατοίκους. Η Ιθάκη μαζί με άλλα νησιά της ίδιας περίπου έκτασης αποτελεί την επαρχία Ιθάκης, που συγκαταλέγεται στο νομό Κεφαλληνίας.

Η Ιθάκη εμφανίζει πλούσιο διαμελισμό στις ανατολικές ακτές, οι οποίες χαρακτηρίζονται συχνά ως κόλποι και ακρωτήρια. Το βορειότερο άκρο του νησιού αποτελεί το ακρωτήριο Μέλισσα, ενώ το νοτιότερο το ακρωτήριο Άγιος Ανδρέας. Ανάμεσα στα δύο άκρα παρεμβάλλονται ο όρμος Φρικών, το ακρωτήριο Μαυρωνάς, το ακρωτήριο Σχοίνος και ο κόλπος του Μώλου.

Το μήκος των ακτών του νησιού φτάνει συνολικά τα 101 χλμ., ενώ δεν υπάρχει εξ ορισμού κάποιο βουνό. Παρόλα αυτά, υφίστανται οι λόφοι Νηρίτο Όροι (806 μ.) και το Μεροβίγλι (669 μ.)

Το νησί έχει ως οικονομικό στήριγμα τον τουρισμό και την αλιεία. Το όνομα του είναι γνωστό από την αρχαιότητα, καθώς αναφέρεται στην Οδύσσεια του Ομήρου. Ωστόσο, νεότερες μελέτες αμφισβητούν την ταυτόσημη σχέση της Ιθάκης με την Ιθάκη του Ομήρου. Παρόλα αυτά, η γενική εκτίμηση τις δέχεται ως ταυτόσημες έννοιες και δικαιολογούν τις πιθανές διαφορές στην περιγραφή λέγοντας, ότι οφείλονται σε ελλιπή γνώση του νησιού από τον ποιητή σε «ποιητική αδειά». (www.wikipedia.gr)

Εικόνα 4.2.3: www.ferriesgreece.gr

4.2.4 Η Κεφαλονιά

Η Κεφαλονιά αποτελεί το μεγαλύτερο και πιο ορεινό νησί των Επτανήσων. Τοποθετείται απέναντι από την είσοδο του Πατραϊκού Κόλπου, βόρεια της Ζακύνθου και νότια της Λευκάδας. Θεωρείται ότι η Κεφαλονιά είναι η Ιθάκη, που περιγράφει ο Όμηρος.

Το νησί έχει έκταση περίπου 688 τ. χλμ. Και σε αυτό διαμένουν κατά προσέγγιση 27.650 κάτοικοι. Ένα μεγάλο μέρος της έκτασης του καταλαμβάνει το όρος Αίνος με σημαντικές κορυφές το Γιούπαρι (1.121 μ.), την Αγία Δυνατή (1.131 μ.), την Ευμορφία (1.043 μ.) και την Κόκκινη Ράχη (1.078 μ.). Οι βασικές πεδιάδες είναι αυτές της Κραναίας και της χερσονήσου Πολικής. (www.wikipedia.gr)

Εικόνα 4.2.4: www.hertz.gr

4.2.5 Κύθηρα

Ιστορικά τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα υπάγονται στ Επτάνησα. Το νησί αποτελεί έναν Δήμο, που υπάγεται στην Επαρχία Κυθήρων, που ανήκει στη Νομαρχία Πειραιώς. Επιπλέον, στον Δήμο εντάσσονται και τα Αντικύθηρα, που αποτελούν γειτονικό νησί των Κυθήρων. (www.wikipedia.gr)

Εικόνα 4.2.5: www.huffingtonpost.gr

4.2.6 Οι Παξοί

Οι Παξοί είναι δύο μικρές νησίδες στο Ιόνιο Πέλαγος απέναντι από τις ακτές της Ηπείρου. Εντάσσονται στο Νομό Κέρκυρας και αποτελούν ιδιαίτερη επαρχία του, με έδρα τους Παξούς ή Γάιο. Το βόρειο νησί ονομάζεται Παξός και το νοτιοανατολικό Αντίπαξος. Η πρώτη είναι γραφική με σπήλαια και θειούχες πηγές. Στους Παξούς παράγεται η καλύτερη ποιότητα λαδιού των Επτανήσων και πολύ καλό κρασί. Τα μεγαλύτερα χωριά είναι: οι Παξοί, πρωτεύουσα της επαρχίας, με 1.089 κατοίκους, τα Μαγαζιά (451 κατ.) και η Λάκκα με 427 κατοίκους. (www.wikipedia.gr)

Εικόνα 4.2.6: www.visitgreece.gr

4.2.7 Η Λευκάδα

Η Λευκάδα αποτελεί το τέταρτο σε έκταση ελληνικό νησί του Ιονίου πελάγους και των Επτανήσων. Το σχήμα της είναι ελλειψοειδές, τοποθετείται νότια της Κέρκυρας και πλησίον των ακτών της Αιτωλοακαρνανίας και στην αρχαιότητα πίστευαν ότι αποτελούσε χερσόνησο αυτής. Βασικές πηγές πλούτου είναι ο τουρισμός, η ελαιουργία, η αμπελουργία και η αλιεία. Από ανασκαφές, που πραγματοποίησε ο Δαίρπφελντ υποστηρίζεται ότι εν τέλει αυτό ήταν το νησί για το οποίο γράφει ο Όμηρος στην Οδύσσεια.

Τη σήμερα ημέρα αποτελεί ομώνυμο νομό με πρωτεύουσα την πόλη της Λευκάδας. Πλησίον του νησιού βρίσκονται οι μικρές νησίδες Μεγανήσι, Σπάρτη, Σκορπιός, Άτοκος κ.ά. Παλαιότερα ονομαζόταν Αγία Μαύρα από τον ναό της Αγίας Μαύρας, που είχε οικοδομηθεί από τους Φράγκους κατά τον 13^ο αιώνα στο ομώνυμο επιθαλάσσιο φρούριο.

Η Λευκάδα διαθέτει ποικίλες γεωγραφικές παραλίες απaráμιλλης ομορφιάς, που χαρακτηρίζονται από τα γαλαζοπράσινα νερά, τα οποία τις τοποθετούν στις ομορφότερες της χώρας αλλά και ολόκληρης της Μεσογείου. (www.wikipwdia.gr)

Εικόνα 4.2.7: www.ipop.gr

4.3 Φυσικό Περιβάλλον

Η Περιφέρεια διαθέτει αξιόλογο περιβάλλον με βασικά γεωμορφολογικά γνωρίσματα του υψηλούς ορεινούς όγκους, τις λιμνοθάλασσες και τα ποτάμια. Συγκεκριμένα, οι ορεινές εκτάσεις καλύπτουν σχεδόν το 1/3 του συνόλου της Περιφέρειας, ενώ το ίδιο ποσοστό αντιστοιχεί στις ημιορεινές εκτάσεις. Πιο αναλυτικά:

- ✚ Η Κέρκυρα καλύπτεται κατά το ήμισυ σχεδόν από ορεινά υψώματα, τα οποία διαχωρίζουν το νησί σε τρεις ζώνες (βόρεια – κεντρική – νότια).
- ✚ Η Λευκάδα θεωρείται ορεινό νησί και το ανάγλυφο της είναι εξαιρετικά πολύπλοκο με πολλές κορυφές και με μεγάλα και ψηλά οροπέδια. Επιπλέον, κατέχει και παραθαλάσσιες πεδινές εκτάσεις.
- ✚ Ο Ν. Κεφαλονιάς και ιδιαίτερα η Ιθάκη είναι ορεινή και ημιορεινή με ελάχιστες πεδινές εκτάσεις.
- ✚ Ο Ν. Ζακύνθου διαχωρίζεται σε δύο βασικά τμήματα, το ορεινό δυτικό τμήμα και το πεδινό ανατολικό. (Ε.Ε.Ο Group, 2008)

Τα Ιόνια Νησιά φιλοξενούν αξιόλογα και ενδιαφέροντα φυσικά οικοσυστήματα, καθώς διαθέτουν υψηλό δείκτη βροχοπτώσεων και το κλίμα τους χαρακτηρίζεται ήπιο. Επίσης, διαθέτουν σημαντική βιοποικιλότητα, καθώς έχουν πλούσια χλωρίδα και πανίδα, που αυξάνεται εποχιακά με τα αποδημητικά πουλιά.

Συμπληρωματικά, η περιφέρεια περιλαμβάνει αξιόλογα τοπία, σπήλαια και γεωλογικούς σχηματισμούς, καταρράκτες και σημεία με αξιοσημείωτη θέα. Στις θεσμοθετημένες περιοχές προστασίας περιλαμβάνεται και το νησιωτικό σύμπλεγμα των Εχινάδων Νήσων, που ανήκουν διοικητικά στο Νομό Κεφαλληνίας (Συνθήκη Ramser).

Όσον αφορά στις πηγές ρύπανσης του φυσικού περιβάλλοντος της περιφέρειας περιλαμβάνονται οι εξής:

- ❖ Οι τουριστικές εγκαταστάσεις, τα ελαιουργία.
- ❖ Τα λιπάσματα και τα φυτοφάρμακα, που χρησιμοποιούνται στις καλλιέργειες.
- ❖ Η κτηνοτροφική δραστηριότητα (σφαγεία, μεταποίηση τροφίμων κ. ά.)
- ❖ Η διάθεση μη επεξεργασμένων οικιστικών αποβλήτων στις θαλάσσιες ζώνες.
- ❖ Η αυξημένη κίνηση των λιμανιών ιδιαίτερος στο Νομό Κέρκυρας και των αεροδρομίων κατά την τουριστική περίοδο.

Τέλος, αισθητική ρύπανση προκαλούν οι ασύμβατες με τον παραδοσιακό χαρακτήρα των περιοχών καταστάσεις (ΦΕΚ, 2004).

4.4 Μορφολογία Ιονίων Νήσων

Κύριο γεωμορφολογικό χαρακτηριστικό των Ιονίων Νήσων αποτελούν οι ορεινοί όγκοι με μεγάλο υψόμετρο, οι λιμνοθάλασσες και οι πεδιάδες με αξιοσημείωτη βλάστηση.

Τα υψηλότερα όρη είναι ο Αίνος στην Κεφαλονιά, η Ελάτη στην Λευκάδα, ο Παντοκράτορας στην Κέρκυρα και ο Βραχίονας στη Ζάκυνθο. Ανάμεσα στα όρη εκτείνονται εύφορες κοιλάδες κατάφυτες στη πλειονότητα από ελιές. Το ποσοστό των ορεινών εκτάσεων καλύπτει το 28% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας, το 35% των ημιορεινών και το 35,9% των εκτάσεων είναι πεδιάδες.

Η Κεφαλονιά και η Ζάκυνθος αποτελούνται από εκτεταμένες ζώνες ημιορεινών εκτάσεων, 41,8% και 55,1% αντιστοίχως. Όλα τα νησιά έχουν πλούσια βλάστηση και το καθένα μεμονωμένα έχει μία ιδιαίτερη φυσικογεωγραφική ταυτότητα. (Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, 2011)

1) Ζάκυνθος

Το σχήμα της Ζακύνθου είναι ακανόνιστο τριγωνικό με το μεν βορειότερο άκρο της να καταλήγει στο ακρωτήριο Σκινάρι, ενώ στο νοτιοανατολικό σχηματίζεται ο κόλπος του Λαγανά μεταξύ των ακρωτηρίων Μαραθιά στα δυτικά και Γέρακα στα ανατολικά.

Μέσα στον κόλπο του Λαγανά υφίστανται δύο νησιά, το Μαραθωνήσι και το Πελούζο, ενώ 37 ναυτικά μίλια νότια του Λαγανά βρίσκονται οι νήσοι Στροφάδες. Ο κόλπος του Λαγανά είναι προστατευόμενος τόπος γέννησης αυγών και κατασκευής φωλιών της υπο εξαφάνιση χελώνας Καρέτα – Καρέτα. Οι δυτικές ακτές έχουν μήκος 34 χλμ περίπου και είναι βραχώδεις και απότομες.

2) Κέρκυρα

Η Κέρκυρα αποτελεί ένα από τα βορειότερα νησιά του Ιονίου Πελάγους, καθώς βρίσκεται στην είσοδο της Αδριατικής Θάλασσας, κοντά στις ηπειρωτικές ακτές. Οι βορειοανατολικές ακτές της πλησιάζουν αρκετά στην Αλβανία. Το σχήμα της είναι πλατύτερο στο βόρειο μέρος, ενώ στενεύει προς τα νότια. Τα παράλια του νησιού έχουν μήκος 217 χλμ περίπου και σχηματίζουν όρμους και ακρωτήρια.

3) Κεφαλονιά

Οι ακτές της Κεφαλονιάς σχηματίζουν πολλούς κόλπους και πολλά ακρωτήρια. Σπουδαιότεροι κόλποι είναι αυτοί της Σάμης, του Μύρτου, του Λιβαδιού και του Λουρδά. Κυριότερα ακρωτήρια είναι η Μούντα, η Κάπρος, το Σαρακήνικο, ο Μύτικας, το Κεντρί και βορειότερα το Δαφνουδί. Στα βορειοδυτικά υπάρχει το ακρωτήριο του

Αθήρα, στα δυτικά τα Ορθολίθια, η Σκίζα και ο Γερόγομπος, ενώ νότια το Ακρωτήρι και η Αγία Πελαγία.

Οι ακτές είναι σε γενικά πλαίσια βραχώδεις και απότομες προς το Ιόνιο, ενώ κατέχουν ηπιότερους σχηματισμούς προς τα ανατολικά. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σπήλαια του νησιού, όπως τα βαραθρώδη Μελισσάνη, Αγκαλάκι κ. ά.

4) Λευκάδα

Η Λευκάδα είναι ορεινή κατά το μεγαλύτερο μέρος της. Στο κέντρο της δεσπόζουν το όρος Σταυρωτά, με υψηλότερη κορυφή αυτή του Επάνω Πύργου, που φτάνει τα 1.126 μέτρα. Ανάμεσα στις κορυφές του όρους ανοίγονται μικρές αλλά εύφορες πεδιάδες, ενώ δεν υπάρχουν ποταμοί και λίμνες.

4.5 Πληθυσμιακή Πυκνότητα

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων εμφανίζει παραδοσιακά μεγάλη τιμή πληθυσμιακής πυκνότητας, η οποία οφείλεται στην υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα του Ν. Κέρκυρας και του Ν. Ζακύνθου. Συγκεκριμένα, το 2001 η πληθυσμιακή πυκνότητα της περιφέρειας υπολογίστηκε στα 92 περίπου άτομα ανά τ. χλμ.

Η πληθυσμιακή πυκνότητα των Νομών της Περιφέρειας, παρουσιάζει διαχρονικές αυξητικές τάσεις, με εξαίρεση τον Ν. Λευκάδας που το 1991 σημείωσε μία μείωση πληθυσμού ανά τ. χλμ συγκριτικά με το 1981. Με βάση την απογραφή του 2001 την μεγαλύτερη πληθυσμιακή πυκνότητα τη παρουσιάζει ο Ν. Κέρκυρας με 180 περίπου κατοίκους ανά τ. χλμ., ενώ τη μικρότερη ο Ν. Κεφαλληνίας με περίπου 44 άτομα ανά τ. χλμ.

Από την ανάλυση των απόλυτων μεταβολών, προκύπτει η αύξηση ατόμων ανά τ. χλμ σε κάθε Νομό της Περιφέρειας. Έτσι, ενώ τη περίοδο 1981 – 1991 ο Ν. Κέρκυρας εμφάνισε τη μεγαλύτερη αύξηση ανά τ. μ. , τη περίοδο 1991 – 2001 τη μεγαλύτερη μεταβολή την εμφάνισε ο Ν. Ζακύνθου.

Γενικότερα, συγκρίνοντας τις απόλυτες μεταβολές της πληθυσμιακής πυκνότητας των Νομών της Περιφέρειας φαίνεται να υφίστανται μικρές αλλά διαρκείς αυξήσεις των ατόμων ανά τ. χλμ.

Ο πληθυσμός ανά νησί κατανέμεται ως εξής: (απογραφή 2001)

- ❖ Κέρκυρα : 111.975 κάτοικοι.
- ❖ Παξοί: 2.253 κάτοικοι.
- ❖ Κεφαλονιά: 27.651 κάτοικοι.
- ❖ Ιθάκη: 3.646 κάτοικοι.
- ❖ Ζάκυνθος: 38.680 κάτοικοι.
- ❖ Λευκάδα: 22.506 κάτοικοι.
- ❖ Κύθηρα: 3.500 κάτοικοι.

4.6 Α.Ε.Π. Πληθυσμού Ιονίων Νήσων

Η περιοχή των Ιονίων Νήσων βρίσκεται κάτω του μέσου όρου με κατά κεφαλήν ΑΕΠ 13.931 ευρώ, βάσει έρευνας της ΕΣΥΕ. (Καθημερινή, 2010)

Πιο συγκεκριμένα, το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) της εν λόγω Περιφέρειας ανήλθε σε 11.650 ευρώ (2001), προσεγγίζοντας το 98,3% του μέσου όρου της χώρας και καθιστώντας την περιφέρεια 5^η μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας.

Συμπληρωματικά, ο Ν. Κέρκυρας έχοντας ΚΚ ΑΕΠ 12.385 ευρώ ξεπερνά κατά 5% περίπου τον μέσο όρο της χώρας καθιστώντας τον νομό 7^ο ανάμεσα στους 52 της χώρας. Τα αντίστοιχα στοιχεία για τον Ν. Ζακύνθου είναι 11.563 ευρώ (97% - 13^η θέση), για τον Ν. Λευκάδας 10.506 ευρώ (89% - 30^ο θέση) και για τον Ν. Κεφαλληνίας 10.271 ευρώ (87% - 34^η θέση).

Οι αποκλίσεις, που σημειώνονται μεταξύ της περιφέρειας είναι σημαντικές. Στη Κέρκυρα το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι υψηλότερο του μέσου όρου της χώρας. Ο Νομός Λευκάδας, αντιθέτως, χαρακτηρίζεται από το χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα και αντιστοιχεί στο 67% του κατά κεφαλήν εισοδήματος του Νομού Κερκύρας.

Η οικονομική ανάπτυξη του Ν. Κερκύρας οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στην έντονη ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα και βασικά του τουρισμού. Εξ άλλου, η ανάλυση κατά τομείς παραγωγής καταδεικνύει, ότι η Κέρκυρα υπερτερεί σε αριθμό απασχολούμενων και στους τρεις τομείς παραγωγής, έναντι άλλων νομών.

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων παράγει το 2% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος της χώρας. Στον πρωτογενή τομέα παράγει το 1,5% του Περιφερειακού ΑΕΠ, στον δευτερογενή το 1,2% και στον τριτογενή το 2,1%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χώρα το 2010 είναι 31% για τον πρωτογενή τομέα, 17,8% για τον δευτερογενή και 79,1% για τον τριτογενή.

Όσον αφορά στην παραγωγικότητα η Περιφέρεια υστερεί σε σχέση με τα αντίστοιχα στατιστικά της χώρας αλλά και της Ε.Ε. Συγκεκριμένα το 1996 η παραγωγικότητα των Ιονίων Νήσων ανήρχετο στο 63% του μέσου όρου της Ε.Ε. , το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας ήταν 72%, παρουσιάζοντας μικρή βελτίωση σε σχέση με το 1993, που το αντίστοιχο ποσό κυμαινόταν στο 62%. (Υπουργείο Εσωτερικών, 2005)

4.7 Τομείς Παραγωγής

Οι τομείς παραγωγής είναι οι ακόλουθοι:

A. Πρωτογενής Τομέας

Η συνολική έκταση της Περιφέρειας κατανέμεται στις παρακάτω χρήσεις γης: το 28,4% είναι γεωργική γη (έναντι 26,9% της χώρας), η οποία συμμετέχει ενεργά στις δενδρικές καλλιέργειες (κυρίως ελιάς με 56% έναντι 24% της χώρας), μικρότερη συμμετοχή στις ετήσιες καλλιέργειες (17% έναντι 59% της χώρας) και μικρό ποσοστό αρδευόμενων εκτάσεων. Πιο συγκεκριμένα, ο αγροτικός χώρος με το πρότυπο της αειφόρου ανάπτυξης αρχίζει να αποτελεί χώρο άσκησης πολλαπλών παραγωγικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων, που έχουν ζωτική σημασία για το κοινωνικό σύνολο.

Ο πρωτογενής τομέας αντιπροσωπεύει βασικό μέρος του ΑΕΠ υψηλότερο του μέσου ποσοστού της χώρας (17% έναντι 15% αντίστοιχα). Η γεωργική έκταση παρόλα αυτά καταλαμβάνει μικρή έκταση, ενώ η έντονη τουριστική ανάπτυξη των νησιών τα τελευταία χρόνια οδήγησε σε μεταβολή των χρήσεων της γης με αποτέλεσμα η γεωργική γη να εγκαταλείπεται εν μέρει σταδιακά. Λοιπά στοιχεία, που περιορίζουν την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα είναι:

- ❖ Ο ανταγωνισμός, που δέχεται, λόγω της τουριστικής ανάπτυξης με τη μορφή απορρόφησης του πλέον δυναμικού τμήματος του εργατικού δυναμικού, είτε μέσω της επέκτασης των τουριστικών δραστηριοτήτων σε εύφορα εδάφη.
- ❖ Οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις ορισμένων κτηνοτροφικών μονάδων.
- ❖ Η έλλειψη ζωοτροφών.
- ❖ Ο παραδοσιακός τρόπος λειτουργίας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, που συνεπάγεται χαμηλή παραγωγικότητα. (ΕΛΚΕΘΕ, 2006)

B. Δευτερογενής Τομέας

Τα Ιόνια Νησιά μπορούν να αποτελέσουν ένα επιτυχημένο παράδειγμα συνεργασίας των παραγωγικών τομέων και είναι εφικτή η εφαρμογή μίας συγκεκριμένης στρατηγικής ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα μέσω της διασύνδεσής της μεταποίησης με την αγροτική παραγωγή, αλλά και με την τουριστική αγορά.

Λόγω του ότι η πορεία της μεταποίησης στα Ιόνια Νησιά, γενικότερα, επηρεάζεται από τις ανάγκες της τουριστικής βιομηχανίας, καθώς και από τους διαθέσιμους πόρους της Περιφέρειας, επικεντρώνεται σε κλάδους τροφίμων και ποτών, χημικών ουσιών και προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά.

Ο δευτερογενής τομέας είναι αρκετά μειωμένης σημασίας για την οικονομική ζωή της Περιφέρειας, σαφώς μικρότερη συγκριτικά με την υπόλοιπη Ελλάδα, καθώς αντιπροσωπεύει μόνο το 14% του ΑΕΠ έναντι του 25%, που αποτελεί το σύνολο της χώρας.

C. Τριτογενής Τομέας

Η Περιφέρεια κατέχει εξέχουσα θέση στη τουριστική ανάπτυξη, τόσο σε επίπεδο χώρας, όσο και σε επίπεδο Ε.Ε. Γενικότερα, ο τουρισμός αποτελεί τη βασικότερη δραστηριότητα της οικονομίας της Περιφέρειας.

Η τουριστική κίνηση, που δέχεται η Περιφέρεια και κυρίως η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος αφενός τονίζει την τοπική οικονομία, αφετέρου συμβάλλει, ώστε το τουριστικό προϊόν να ακολουθεί τον κλασσικό κύκλο ζωής του (ανάκαμψη – κάμψη κ.ά.).

Η συμμετοχή του τριτογενούς τομέα στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος είναι κατά πολύ υψηλότερη αυτής του συνόλου της χώρας, 69% για τα Ιόνια Νησιά έναντι 60% της χώρας και μόνο ο Ν. Ζακύνθου διαφοροποιείται με 57,1%.

4.8 Ιστορικοί – Πολιτισμικοί – Πολιτιστικοί Πόροι

Στην περιοχή των Ιονίων Νησιών υπάρχουν ποικίλοι πολιτιστικοί και αρχαιολογικοί χώροι, όπως φρούρια, κάστρα και ιστορικά κέντρα. Το φυσικό κάλλος και η ιδιαιτερότητα των παραλιών βοηθούν, ώστε τα Ιόνια Νησιά να αποτελούν μοναδικούς πόλους έλξης τουριστών στη Μεσόγειο και στην Ευρώπη γενικότερα.

Η κοινή πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά και ταυτότητα των νησιών είναι η αιτία, που αυτά συγκροτήθηκαν σε Περιφέρεια. Το στοιχείο αυτό αποτελεί την αφετηρία σχεδιασμού για την προστασία του πολιτισμού των νησιών στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης.

Τα Νησιά του Ιονίου διαθέτουν πλούσια πολιτιστική κληρονομιά με βασικό χαρακτηριστικό την ιταλική επίδραση από την περίοδο της Ενετοκρατίας – ιδιαίτερα στον τομέα της μουσικής.

Τα μουσεία της Περιφέρειας διαθέτουν σπάνια εκθέματα και αποτυπώνουν εύστοχα την πολιτιστική κληρονομιά τους. Πλούσιο πολιτισμικό υλικό διαθέτουν, επίσης, οι βιβλιοθήκες των Ιονίων Νήσων (π.χ. Κοργιαλένιος Βιβλιοθήκη Αργοστολίου). Τα Επτάνησα αποτελούσαν τη γενέτειρα σημαντικών προσωπικοτήτων, όπως ήταν ο Δ. Σολωμός και Κ. Θεοτόκης, οι οποίοι έκαναν ευρέως γνωστή την κουλτούρα της Ελλάδας σε όλο τον κόσμο.

Τα Ιόνια Νησιά χαρακτηρίζονται από μία ταυτόχρονη, μεταξύ τους, ιστορική πορεία, τόσο κατά την αρχαιότητα, όσο και κατά τους βυζαντινούς χρόνους. Επίσης, κοινά παρουσιάζουν κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας αλλά και κατά τη σύγχρονη εποχή.

Η εν λόγω ιστορική πορεία αποτυπώνεται έντονα στην ιστορική κληρονομιά των νησιών του Ιονίου. Ο εκάστοτε επισκέπτης αυτών έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα, όπως είναι οι αρχαίες Αλαλκομένες στην Ιθάκη, τον Κεραμικό στην Κέρκυρα κ. α.

Τα Ιόνια Νησιά διαθέτουν, επιπλέον, πληθώρα μοναστηριών και εκκλησιών, που συντελούν σημαντικά αξιοθέατα. Η Μονή του Αγίου Σπυρίδωνα, στην Κέρκυρα, το Μοναστήρι Άτρου στην Κεφαλονιά και το μοναστήρι της Παναγίας των Καθάρων στην Ιθάκη είναι ενδεικτικά παραδείγματα του ιστορικού πλούτου της Περιφέρειας

(www.e-ionia.gr, 2010)

4.9 Οι Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού Στα Ιόνια Νησιά

Ο τουρισμός αποτελεί την βασική οικονομική δραστηριότητα των Ιονίων Νήσων, κάτι που έχει βοηθήσει και στην ανάπτυξη τους. Παρόλα αυτά, αν και τα Ιόνια Νησιά θεωρούνται καθιερωμένος τουριστικός προορισμός, βρίσκονται αντιμέτωπα με ουσιαστικές προκλήσεις, μέσα σε ένα έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον. Στη σημερινή οικονομία το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, που διαθέτει ένας τουριστικός προορισμός δε στηρίζεται μονάχα στα αξιοθέατα, που διαθέτει, αλλά και στον ορθό χειρισμό των φυσικών, ανθρωπίνων και τεχνολογικών πόρων.

Το βασικό χαρακτηριστικό των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, πρέπει να είναι ο σεβασμός του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και του κοινωνικό – οικονομικού περιβάλλοντος. Επομένως, η αύξηση της προσφοράς εναλλακτικών μορφών τουρισμού μπορεί να εξασφαλίσει στη Περιφέρεια την πρόληψη των αρνητικών περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού, όπως είναι η περιβαλλοντική υποβάθμιση. Ο εναλλακτικός τουρισμός, λοιπόν, αποτελεί αξιόλογο στοιχείο ανταγωνιστικότητας του σύγχρονου τουριστικού τομέα, καθώς συνεισφέρει στον εμπλουτισμό της τουριστικής προσφοράς και στην επέκταση της τουριστικής ζήτησης.

Στα Ιόνια Νησιά ο τουρίστας μπορεί να βρει τις παρακάτω εναλλακτικές μορφές τουρισμού:

- ❖ Θρησκευτικός Τουρισμός
- ❖ Αρχαιολογικός Τουρισμός
- ❖ Συνεδριακός Τουρισμός
- ❖ Εκπαιδευτικός Τουρισμός
- ❖ Θαλάσσιος Τουρισμός
- ❖ Περιπατητικός Τουρισμός
- ❖ Αθλητικός Τουρισμός
- ❖ Οικοτουρισμός – Περιβαλλοντικός Τουρισμός

Κεφάλαιο 5^ο

Γενικά

Το πέμπτο κεφάλαιο αποτελεί το πρακτικό μέρος της εργασίας. Συγκεκριμένα, παρατίθεται έρευνα μέσω ερωτηματολογίου, η οποία πραγματοποιήθηκε σε 30 άτομα και αποσκοπεί στο να γίνει σαφής ο τρόπος επιλογής προορισμού από τους εκάστοτε επισκέπτες αλλά και οι απαιτήσεις, που έχουν απέναντι στην επιλογή τους.

5.1 Πρωτογενείς και Δευτερογενείς Πηγές

Ως πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης ορίζονται εκείνες, που περιγράφουν κάποιο γεγονός ή αποτελούν αποτέλεσμα κάποιας έρευνας, χωρίς όμως να αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας. Πρόκειται, ουσιαστικά, για το πρωτογενές υλικό, το οποίο δεν έχει υποστεί επεξεργασία ή αξιολόγηση από άλλο άτομο.

Υφίστανται τέσσερις τρόποι διεξαγωγής τέτοιου είδους έρευνα.

- 1) Συνεντεύξεις εις βάθος
- 2) Χρήση Ερωτηματολογίου
- 3) Πειραματισμό
- 4) Μέσω της Παρατήρησης

Ως δευτερογενείς πηγές ορίζονται τα αποτελέσματα, που προκύπτουν, από της επεξεργασία των πρωτογενών πηγών πληροφόρησης. Οι δευτερογενείς πηγές διαθέτουν πληροφορίες για τις πρωτογενείς πηγές και για νέες πληροφορίες, που έχουν υποστεί τροποποίηση, με σκοπό την εξυπηρέτηση του νέου στόχου.

Ως παράδειγμα πηγών χρησιμοποιούνται τα στατιστικά στοιχεία, τα οποία συλλέγονται από κρατικές υπηρεσίες, ή οι πρόσφατες έρευνες, που έχουν διεξαχθεί, πάνω στο εκάστοτε θέμα, που αναλύεται. (Μεθοδολογικές Έρευνες, 2007)

5.2 Ποιοτική Έρευνα

Η ποιοτική έρευνα αποσκοπεί στη συλλογή στοιχείων και δεδομένων, τα οποία παρουσιάζουν προβλήματα και καταστάσεις από την ζωή επιλεγμένων ατόμων. Τα δεδομένα αυτά είναι να δυνατό να προκύψουν μέσω συνεντεύξεων, παρατηρήσεων, οπτικού υλικού ή ενδοσκοπήσεις. Αυτού του είδους έρευνα έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά, τα οποία την ξεχωρίζουν. Αρχικά, ο ερευνητής αποτελεί το μέσο, ώστε να διεξαχθεί η έρευνα. Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι το ότι ο κύριος στόχος της είναι διερευνήσει ορισμένες πλευρές του κοινωνικού συστήματος, με το οποίο ασχολείται.

Στη ποιοτική έρευνα ο ερευνητής συλλέγει τα στοιχεία, τα οποία τροποποιεί, ώστε να έχουν τη μορφή έρευνας και τα μετατρέπει σε πληροφορίες. Οι εν λόγω πληροφορίες μεταβάλλονται σε γνώση, όταν χρησιμοποιούνται επαναλαμβανόμενα στη πράξη.

Η διαδικασία συλλογής δεδομένων έχει τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά:

- a) Αποσκοπεί στη πιο πλούσια περιγραφή του πραγματικού πλαισίου της έρευνας
- b) Αρχικά είναι απροσδιόριστη η φύση των δεδομένων
- c) Χρησιμοποιούνται πολλαπλές μέθοδοι συλλογής δεδομένων
- d) Τα δεδομένα δεν είναι αντικειμενικά (Ποιοτική Έρευνα, 2012, <http://lab.pe.uth.gr/psych/index.php?option=com>)

5.3 Ποσοτική Έρευνα

Η δημιουργία μίας ποσοτικής έρευνας ακολουθεί δύο στάδια. Πρώτο είναι το στάδιο του σχεδιασμού, κατά το οποίο διατυπώνονται οι στόχοι της έρευνας και προσδιορίζονται τα ζητούμενα της έρευνας.

Στο δεύτερο στάδιο, δηλαδή στο στάδιο υλοποίησης, συλλέγονται τα απαραίτητα στοιχεία, πραγματοποιείται επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων, που προκύπτουν και πραγματοποιείται η σύνθεση τους.

5.3.1 Ερωτηματολόγιο

Στις ποσοτικές έρευνες γίνεται χρήση ερωτηματολογίων, στα οποία αποτυπώνεται το περιεχόμενο των προσωπικών συνεντεύξεων.

Ως συνέντευξη ορίζεται η τεχνική, που αποσκοπεί στο να οργανώσει μία σχέση προφορικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε δύο άτομα. Η έρευνα, που πραγματοποιείται με αυτή τη μέθοδο χρειάζεται ιδιαίτερη οργάνωση, καθώς ο άνθρωπος, που διεξάγει τη συνέντευξη, οφείλει στο ελάχιστο χρονικό πλαίσιο να αποκτήσει τις σημαντικότερες πληροφορίες.

Γι' αυτό το λόγο ο ερευνητής οργανώνει ένα ερωτηματολόγιο. Με αυτό το ερωτηματολόγιο αναλαμβάνει:

- i. Να μεταβάλει τους σκοπούς, που θέλει να πετύχει, σε έρευνα
- ii. Να προσαρμόσει το ερωτηματολόγιο στα κυβικά των ατόμων, που θα γίνει η συνέντευξη
- iii. Να ενημερώσει τα άτομα, από τα οποία παίρνει τη συνέντευξη, για τις ερωτήσεις, ώστε να μπορούν να απαντήσουν με σαφήνεια. (Ποσοτική Έρευνα, (n. d.) <http://www.ekke.gr/estia/Grenved/seminar3.htm>).

5.3.2 Απογραφή και Δειγματοληψία

Βασικός παράγοντας, που οδηγεί στην επιλογή της δειγματοληψίας συγκριτικά με την απογραφή είναι η αδυναμία πραγματοποίησης της απογραφής λόγω οικονομίας αλλά και λόγω αντικειμενικότητας.

Τα βασικά πλεονεκτήματα της δειγματοληψίας είναι τα ακόλουθα:

- Η απογραφή σε αντίθεση με τη δειγματοληψία απαιτεί χρόνο. Όταν χρειάζεται να γίνουν γνωστά κάποια αποτελέσματα σε σύντομο χρονικό διάστημα προτιμάται η δειγματοληψία.
- Λόγω του ότι η δειγματοληψία απευθύνεται σε πολύ λιγότερα άτομα υπάρχει η δυνατότητα να συγκεντρωθούν πληροφορίες για μεγαλύτερο εύρος χαρακτηριστικών του ερωτώμενου πληθυσμού.
- Τέλος, μια δειγματολογική έρευνα είναι συνήθως πιο ακριβής όσον αφορά στα αποτελέσματα της .

Για να επιτευχθεί η έρευνα, επίσης, χρειάζεται ο πληθυσμός να είναι ορισμένος αλλά και ομοιογενής. Όταν η τιμή του χαρακτηριστικού, που εξετάζεται, εμφανίζεται πολύ μικρή ή πολύ μεγάλη πρέπει να απομονωθούν οι ακραίες περιπτώσεις και να εξεταστούν μεμονωμένα.

5.4 Μεθοδολογία Έρευνας

Στο θεωρητικό μέρος της εργασίας αναλύθηκε η έννοια του τουρισμού αλλά και η πορεία του μέσα στο χρόνο. Συγκεκριμένα, αφού αναλύθηκε η πορεία του τουρισμού γενικά αλλά και ειδικότερα στην Ελλάδα, αναφέρθηκαν οι μορφές και τα είδη τουρισμού, που υπάρχουν κατά τη πάροδο του χρόνου, αλλά και οι νέες. Επίσης, αναλύθηκαν τα μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης αλλά και ο συσχετισμός τους με τον τουρισμό. Συμπληρωματικά, αναλύθηκε διεξοδικά η αλληλένδετη σχέση, που παρουσιάζει, ο τουρισμός με την οικονομία και ως πυρήνας έρευνας όλων των στοιχείων τέθηκε η περίπτωση των Ιονίων Νήσων.

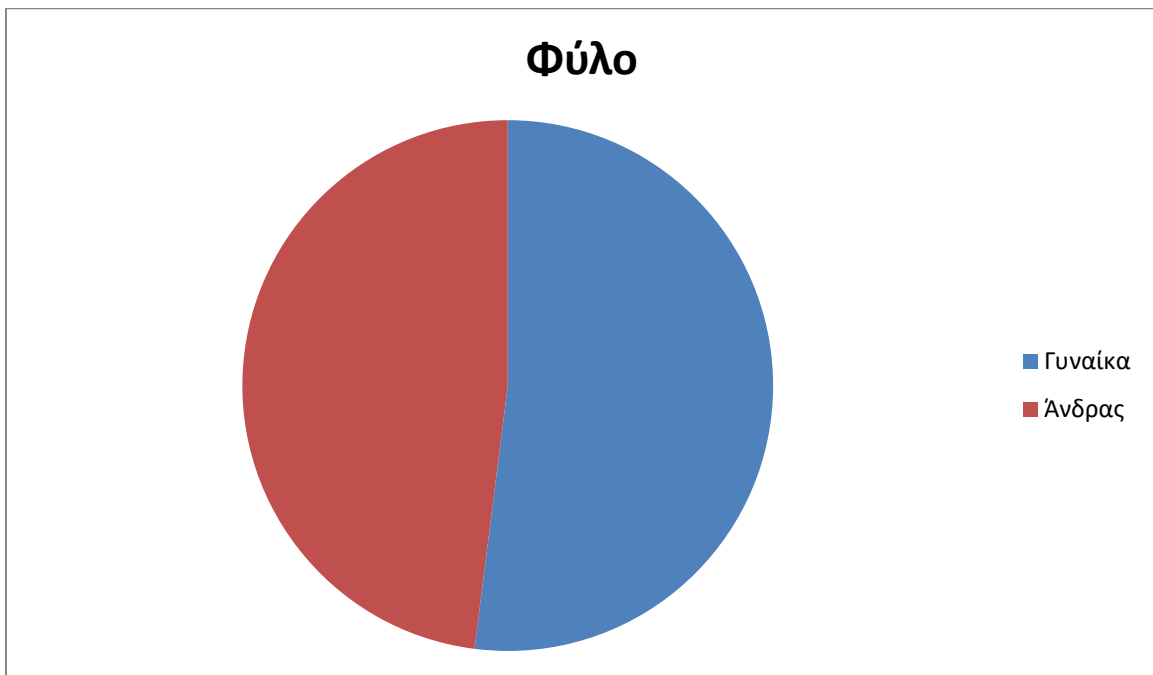
Το τελευταίο μέρος αυτής της εργασίας αποτελεί το πρακτικό μέρος. Η εν λόγω έρευνα αποβλέπει στο να γίνει σαφής ο τρόπος επιλογής των νησιών από τους τουρίστες, να πληροφορηθούμε για τα κίνητρα των τουριστών, κατά την επίσκεψη τους σε έναν προορισμό, αλλά και για τις απαιτήσεις, που προβάλλουν.

Η έρευνα διεξήχθη τον Σεπτέμβρη του 2019 και απευθύνθηκε σε 30 άτομα, που ζουν στην Πάτρα.

Ο χαρακτήρας της έρευνας είναι ποσοτικός, καθώς αναφέρεται στη συστηματική διερεύνηση φαινομένων με στατιστικές μεθόδους και αριθμητικά δεδομένα. Μέσο πραγματοποίησης της ποσοτικής έρευνας αποτελεί το ερωτηματολόγιο, το οποίο διανεμήθηκε ως αντιπροσωπευτικό παράδειγμα για την πραγμάτωση της έρευνας. Οι ερωτήσεις, που το συγκροτούν αρχικά εστιάζουν στη λήψη πληροφοριών σχετικά με το φύλο την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων. Στη συνέχεια, οι ερωτήσεις αφορούν στις προτιμήσεις των μελών της έρευνας για τον τρόπο, με τον οποίο επιλέγουν, να ταξιδεύουν αλλά και σχετικά με τη συχνότητα, που πραγματοποιούν ταξίδια δεδομένης της οικονομικής κρίσης. Τέλος, πραγματοποιούνται ερωτήσεις σχετικά με το αν προτιμούν τα Ιόνια νησιά για τουρισμό και τους λόγους.

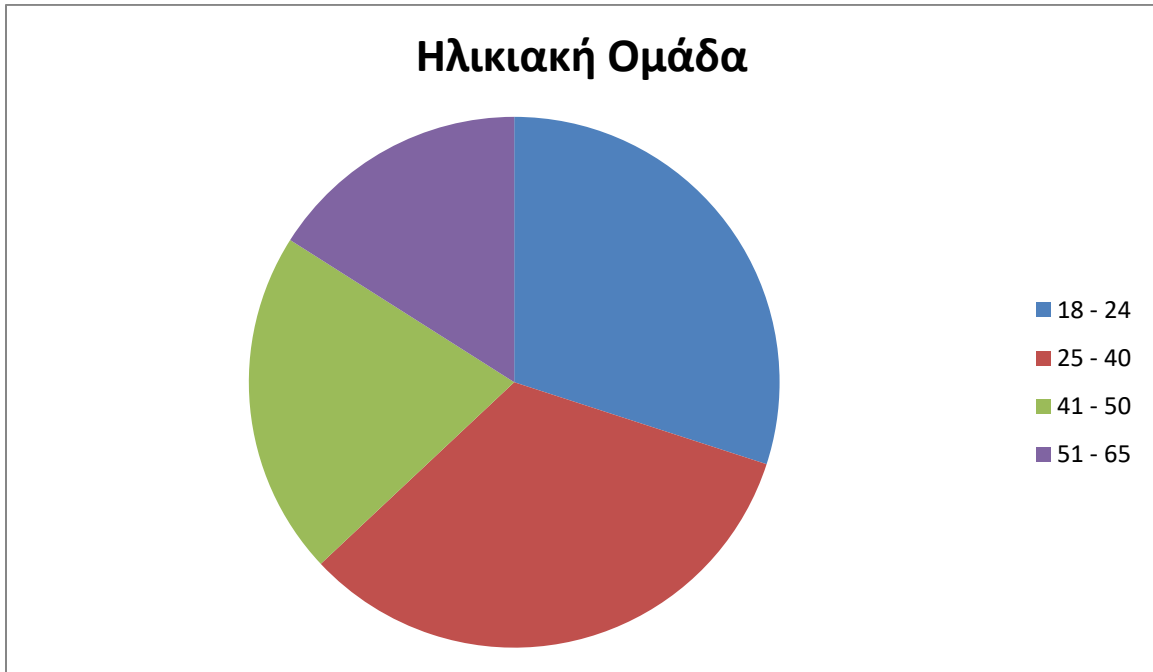
5.5 Αποτελέσματα Έρευνας

Ερώτηση 1^η: Ποιο είναι το φύλο σας;

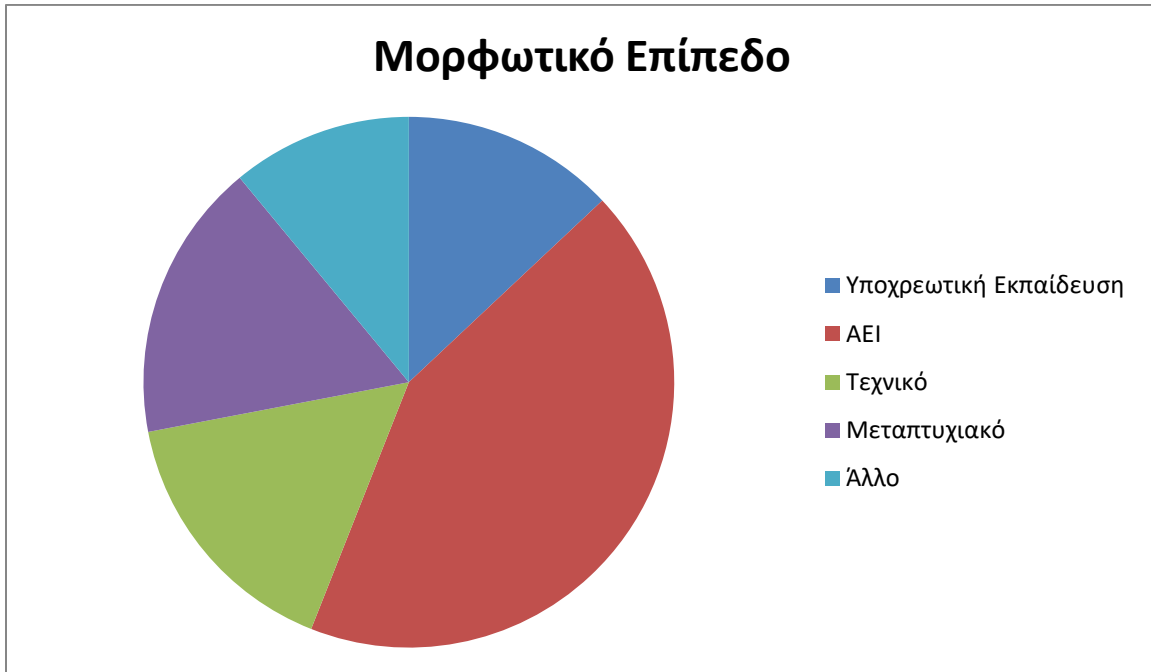
Από τα στατιστικά προκύπτει το συμπέρασμα, ότι το 52% του δείγματος είναι γυναίκες ενώ το 48% άνδρες.

Ερώτηση 2^η: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

Σύμφωνα με τα δεδομένα του διαγράμματος η πλειοψηφία του δείγματος κυμαίνεται από 25 – 40 ετών, με ποσοστό 33%. Συγκεκριμένα, το 30%, που ακολουθεί, ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 18 – 24 και το 21% στην ομάδα των 41 – 50. Τέλος, με ποσοστό 16% ακολουθούν όσοι ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 51 – 65 και αποτέλεσαν μέρος του δείγματος.

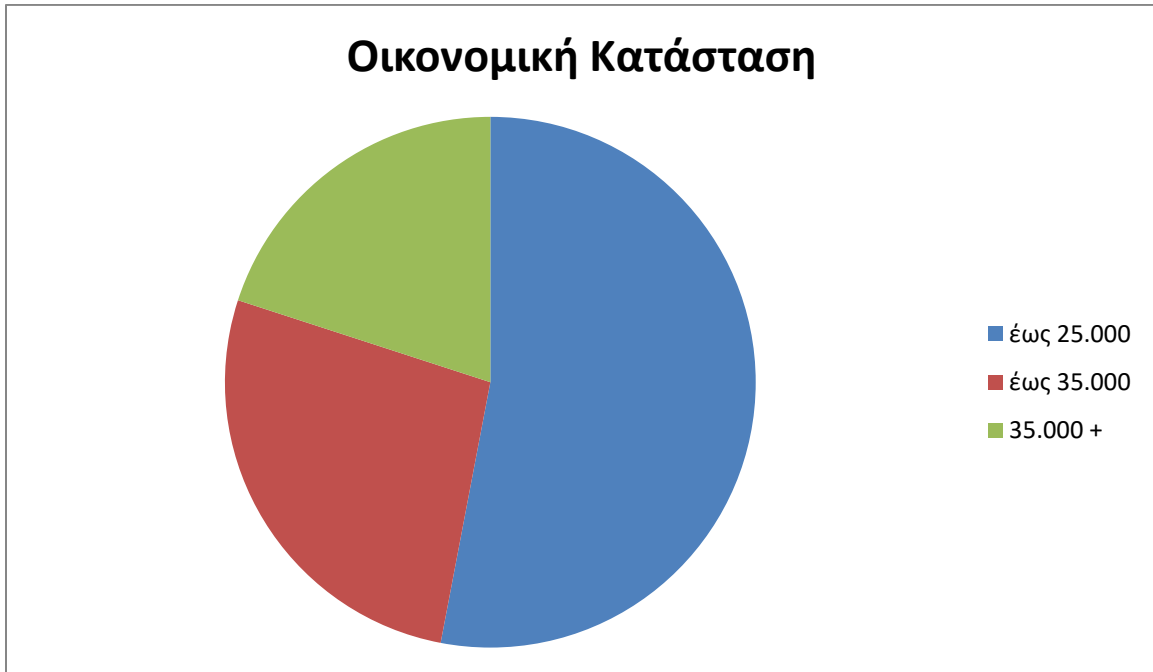
Ερώτηση 3^η: Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;

Στο διάγραμμα της τρίτης ερώτησης παρουσιάζεται το μορφωτικό επίπεδο, στο οποίο δήλωσαν, ότι ανήκουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία με ποσοστό 43% αποτελείται από αποφοίτους ΑΕΙ ενώ με ποσοστό 17% ακολουθούν όσοι βρίσκονται σε μεταπτυχιακό στάδιο. Επίσης, το 16% δήλωσε, ότι έχει ολοκληρώσει κάποιο τεχνικό ίδρυμα εκπαίδευσης και το 13% ότι ολοκλήρωσε την υποχρεωτική φοίτηση στο σχολείο. Τέλος, με ποσοστό 11% ακολουθούν όσοι απάντησαν επιλέγοντας «Άλλο».

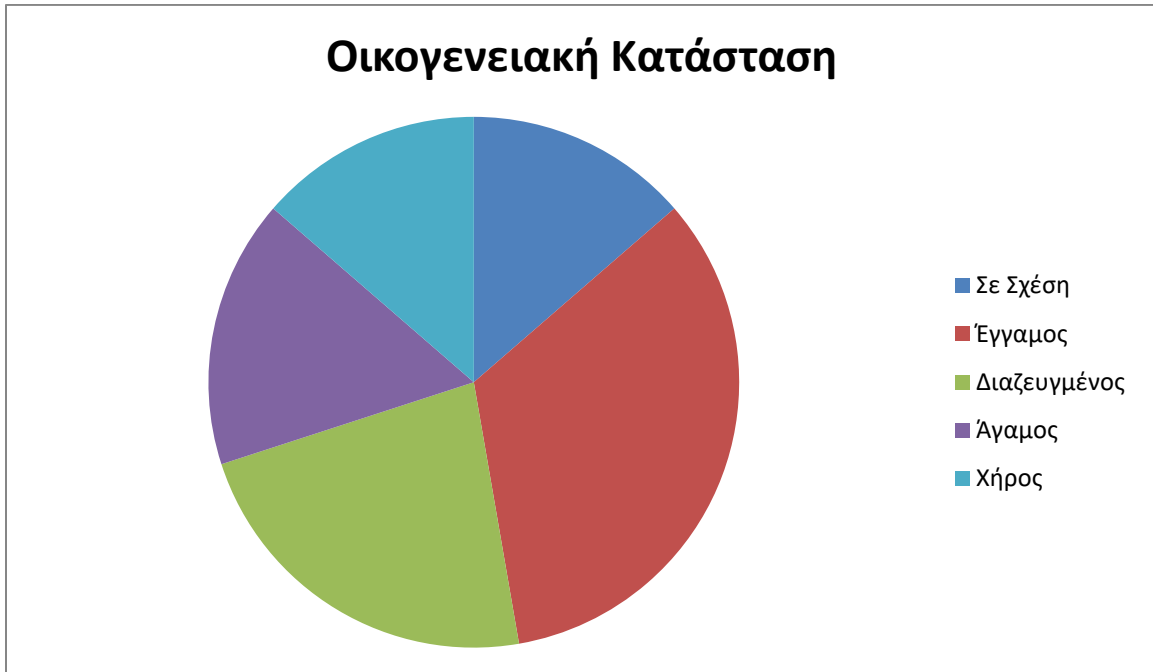

Ερώτηση 4^η: Ποια είναι η οικονομική σας κατάσταση;

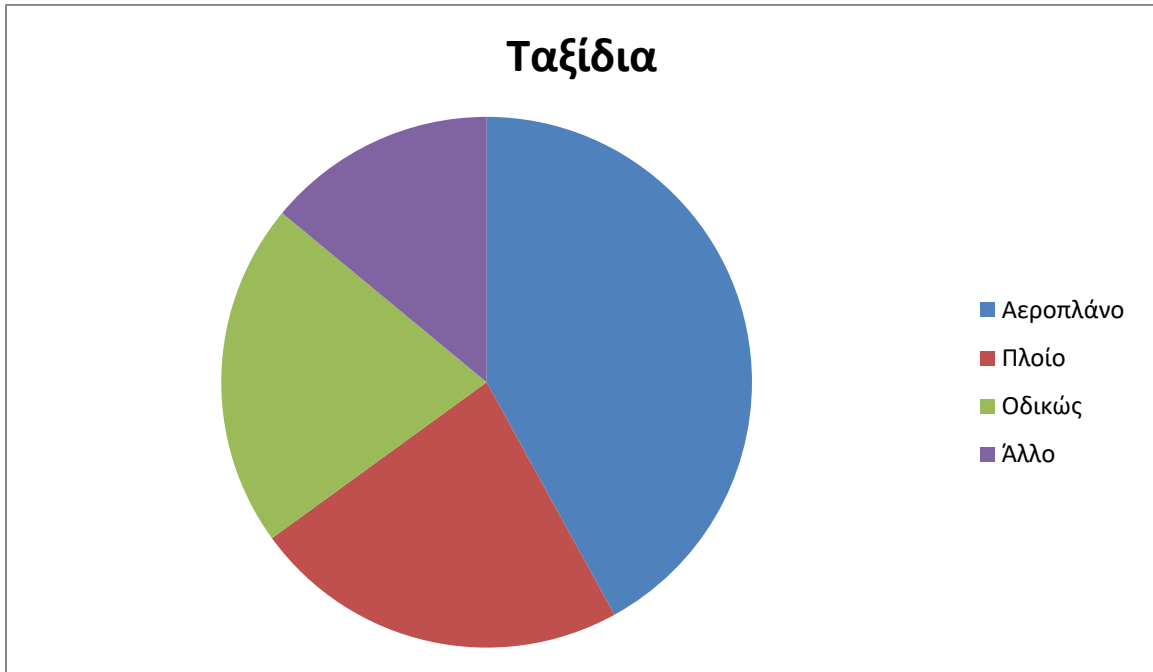
Όσον αφορά στην οικονομική κατάσταση των ερωτηθέντων γίνεται εμφανές, ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων με ποσοστό 53% έχουν εισόδημα έως 25.000 ετησίως ενώ το χαμηλότερο ποσοστό (20%) το παρουσιάζει η κατηγορία των ατόμων με εισόδημα άνω των 35.000. Τέλος, το 27%, που υπολείπεται, ανήκει στην κατηγορία των ατόμων με έσοδα έως 35.000.

Ερώτηση 5^η: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

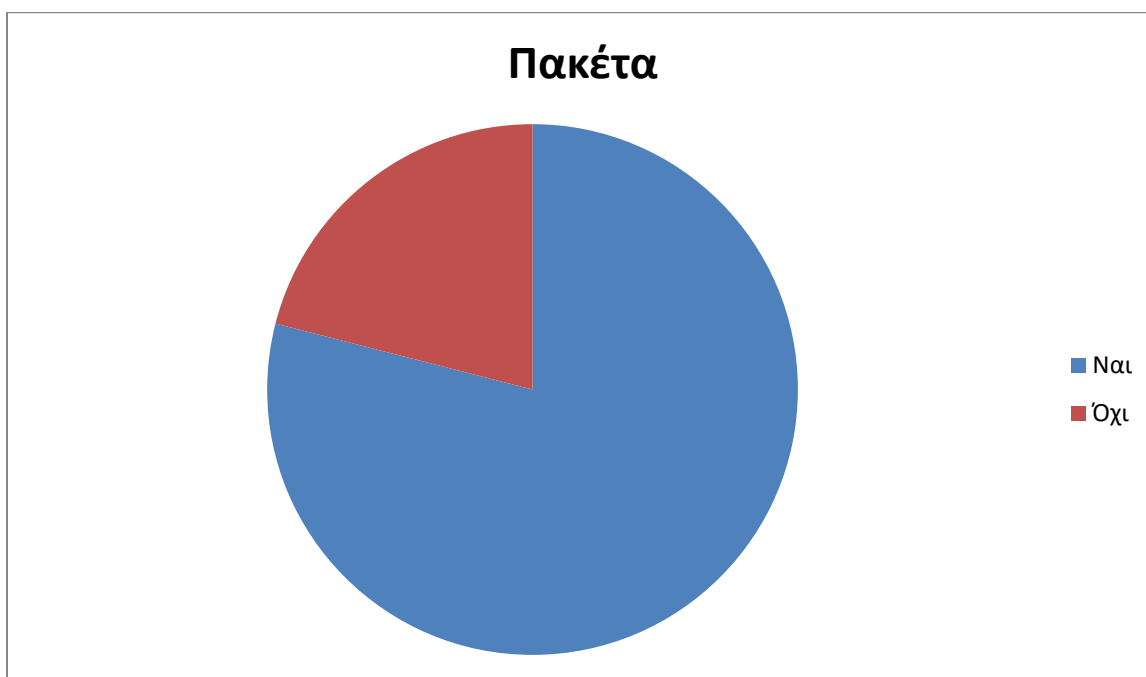
Η οικογενειακή κατάσταση της πλειονότητας του δείγματος φαίνεται να είναι έγγαμη. Συγκεκριμένα, με ποσοστό 37% προηγούνται όσοι δήλωσαν έγγαμοι και ακολουθούν οι διαζευγμένοι με ποσοστό 25%, ποσοστό αρκετά αυξημένο. Επίσης, με 18% έπονται οι άγαμοι και με 15% τα άτομα, που είναι σε σχέση. Τέλος, το 4% ανήκει στην κατηγορία των χήρων.

Ερώτηση 6^η: Πώς προτιμάτε να ταξιδεύετε;

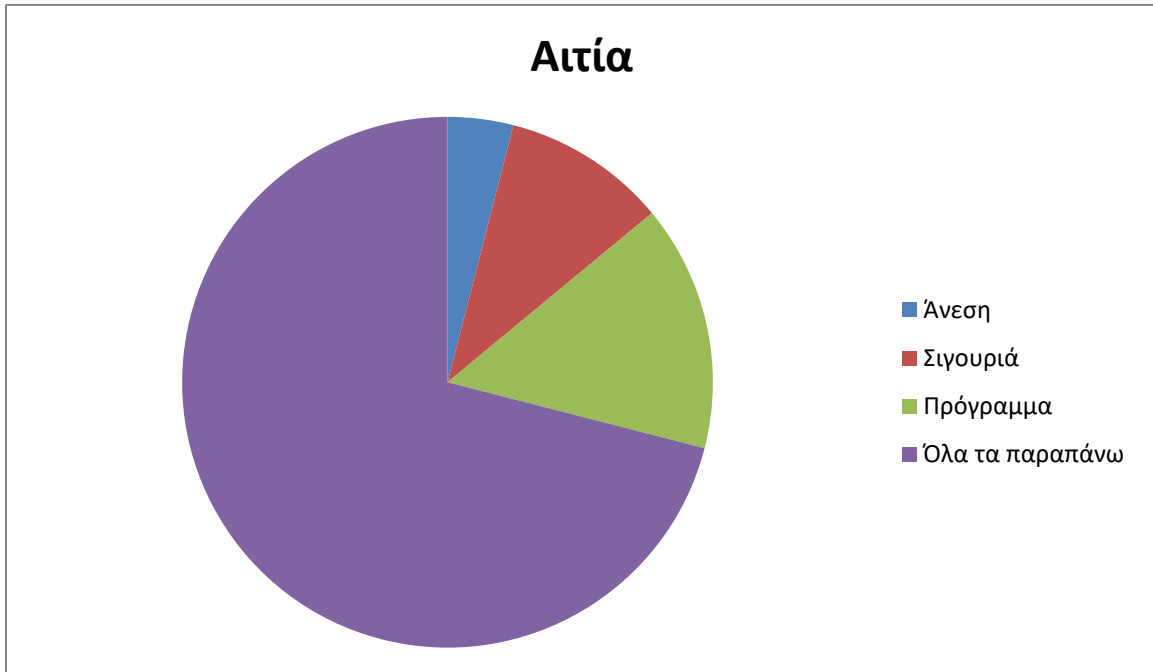
Η έκτη ερώτηση αναφέρεται στον τρόπο, με τον οποίο προτιμούν να ταξιδεύουν τα άτομα, που έλαβαν μέρος στην έρευνα. Το 42%, που αποτελεί και τη πλειοψηφία, δήλωσε ότι προτιμά το αεροπλάνο, ενώ το 23%, που είναι το αμέσως επόμενο υψηλό ποσοστό, προτιμά το πλοίο. Επίσης, το 21% επιλέγει την μετακίνηση με κάποιο μέσο, όπως είναι το αμάξι και η μηχανή, ενώ το 14% επιλέγει κάποιο μέσο, που δεν αναφέρεται στις επιλογές.

Ερώτηση 7^η: Προτιμάτε πλήρη τουριστικά πακέτα (με διαμονή σε ξενοδοχείο, ξενάγηση κ.α.);

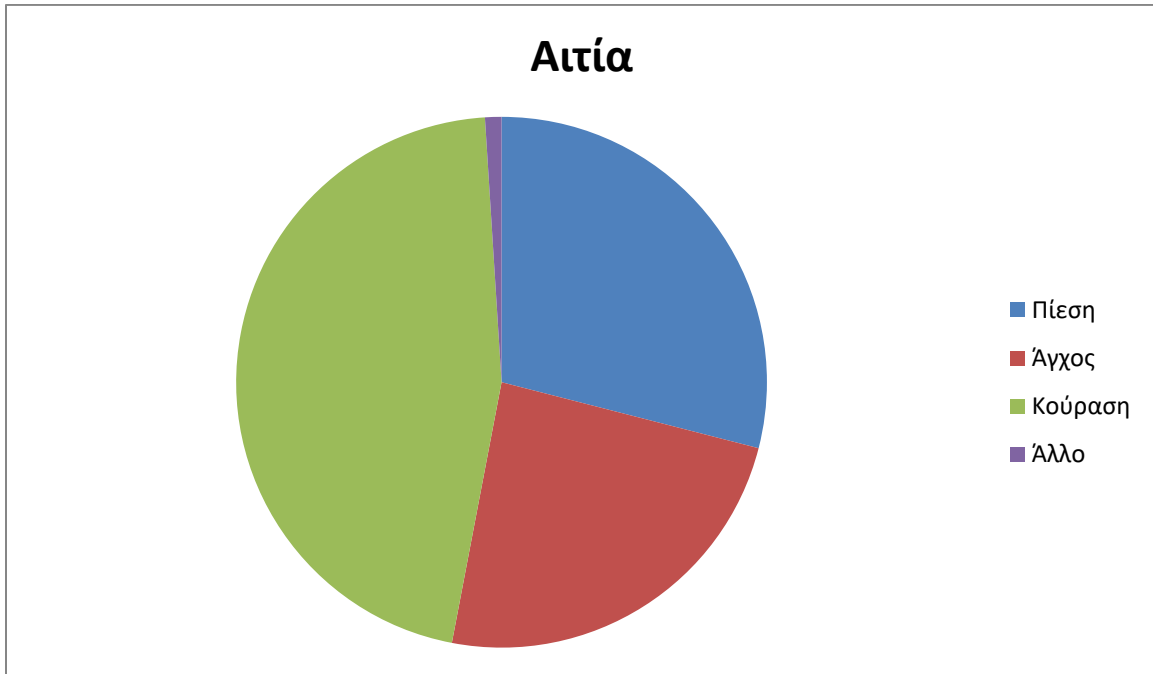
Το 79% του δείγματος, που αποτελεί και τη συντριπτική πλειοψηφία, δήλωσε, ότι προτιμά τα τουριστικά πακέτα, ενώ μόνο το 21% διαφώνησε.

Ερώτηση 8^η: Για ποιο λόγο τα προτιμάτε;

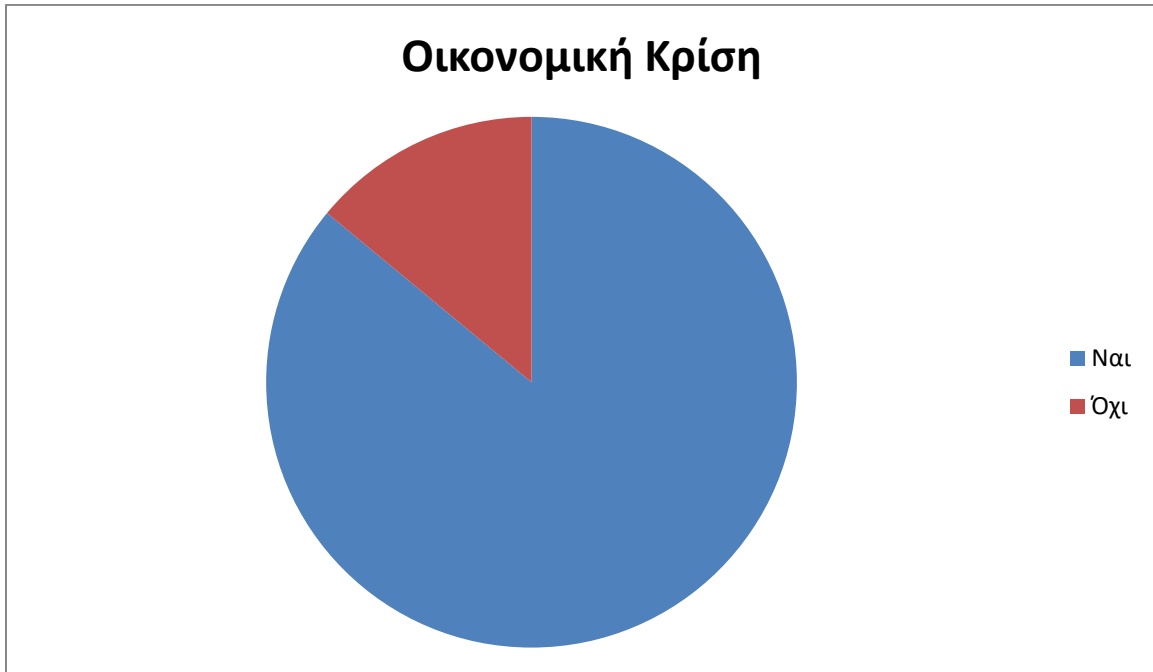
Το 71% στην ερώτηση σχετικά με τον λόγο, για τον οποίο προτιμούν τα τουριστικά πακέτα δήλωσε, ότι του προσφέρουν άνεση, σιγουριά και προγραμματισμό, ενώ το 15% επέλεξε μόνο τον προγραμματισμό, το 10% την σιγουριά και μόλις το 4% την άνεση μεμονωμένα.

Ερώτηση 9^η: Αν δεν τα προτιμάτε, για ποιόν λόγο;

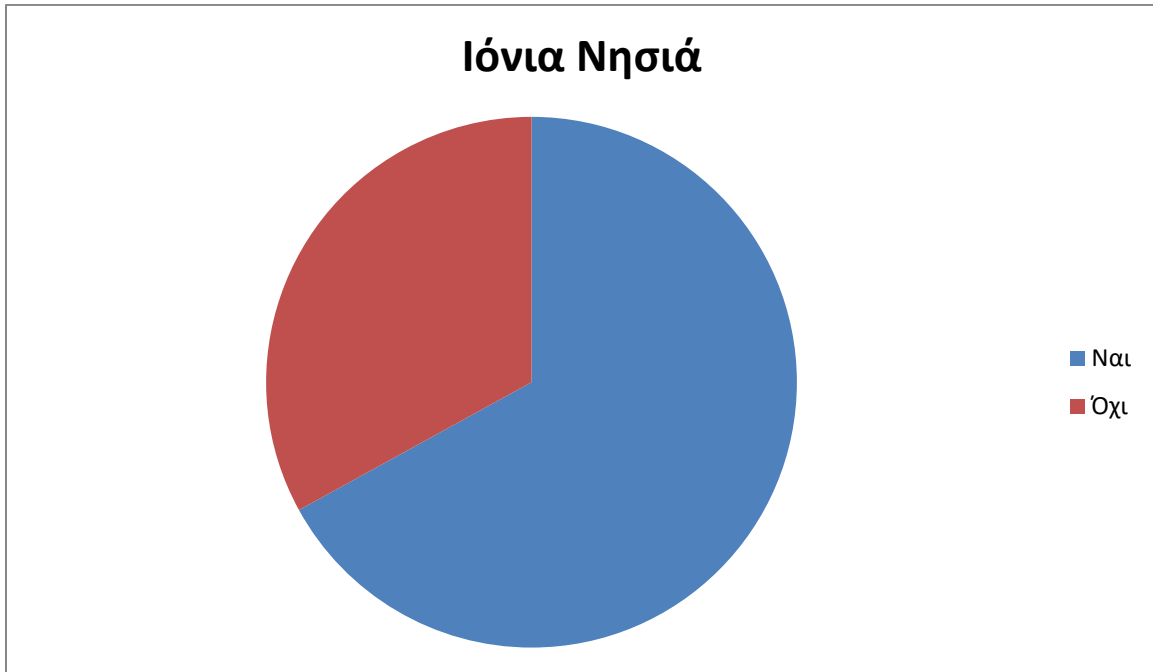
Τα άτομα του δείγματος, που δήλωσαν, ότι ΔΕΝ προτιμούν τα πακέτα τουρισμού, διότι, σύμφωνα με το 46%, τους προκαλούν κούραση, το 29% πίεση και το 24% άγχος. Το 1% επικαλείται άλλους λόγους.

Ερώτηση 10^η: Η οικονομική κρίση επέφερε μείωση των διακοπών σας;

Όπως ήταν αναμενόμενο, η πλειοψηφία με ποσοστό 85% δήλωσε, ότι η οικονομική κρίση έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο για τη μείωση των διακοπών τους, ενώ το 15% δεν ασπάστηκε την άποψη αυτή.

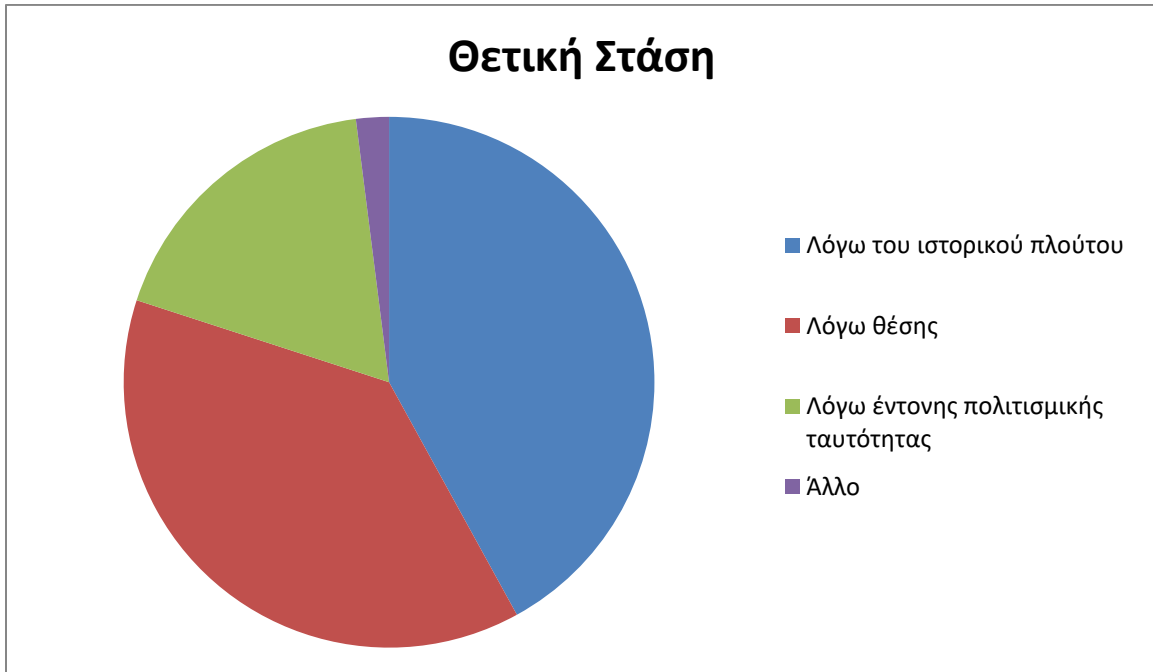
Ερώτηση 11^η: Θεωρείτε τα Ιόνια Νησιά ικανοποιητικό προορισμό για τουρισμό;

Στην ερώτηση, που πραγματοποιήθηκε, σχετικά με τα Ιόνια νησιά, η πλειοψηφία (67%) απάντησε θετικά, ενώ το 33% δε φαίνεται να έχει θετική στάση απέναντι στον τουρισμό των Ιονίων.

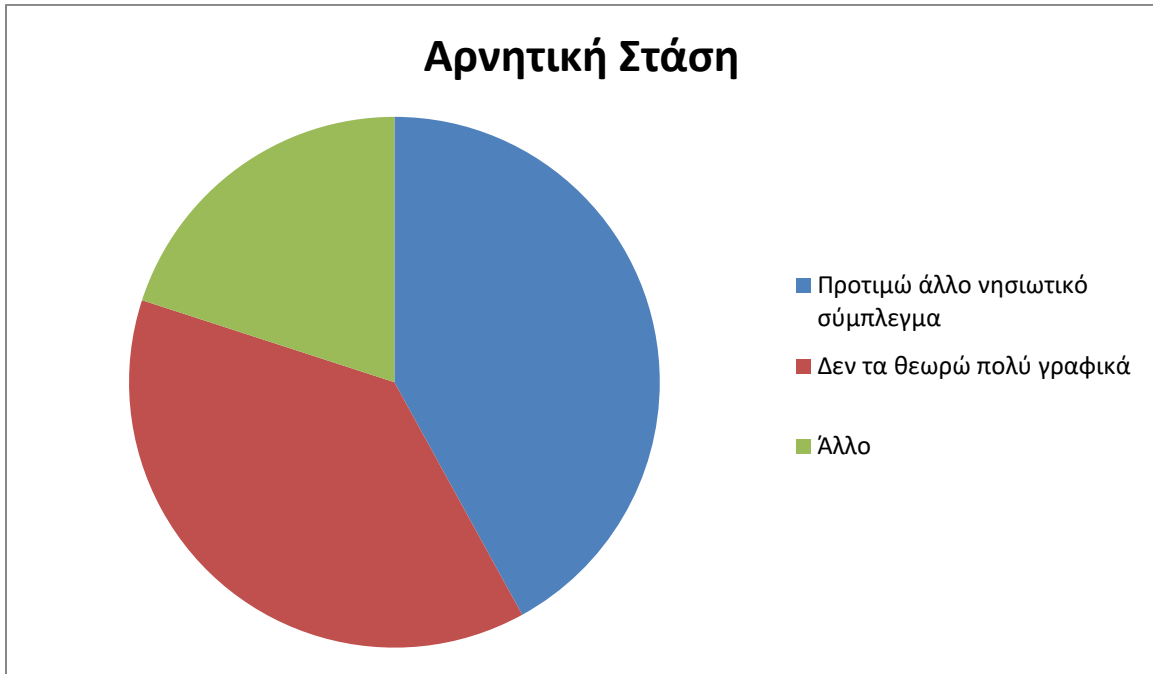

Ερώτηση 12^η: Για ποιο λόγο τα θεωρείται ικανοποιητικό προορισμό;

Η θετική στάση των ερωτηθέντων απέναντι στα Ιόνια νησιά φαίνεται να προέρχεται από την άποψη, ότι έχουν ιστορικό υπόβαθρό και πολύ καλή γεωπολιτική θέση. Συγκεκριμένα, το 42%

Ερώτηση 13^η: Για ποιον λόγο ΔΕΝ τον θεωρείτε ικανοποιητικό προορισμό;

Η πλειοψηφία (42%) προτιμά άλλο νησιωτικό σύμπλεγμα ενώ το 38% δεν τα θεωρεί γραφικά. Τέλος, το 20% δεν τα προτιμά για κάποιον άλλο λόγο.

5.6 Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία αναλύθηκε διεξοδικά η έννοια του τουρισμού αλλά και η αλληλένδετη σχέση του με την οικονομία. Δόθηκε, επίσης, ιδιαίτερη βαρύτητα στην έρευνα σχετικά με τα νησιά του Ιονίου.

Αναλυτικότερα, από το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, στο οποίο αναλύεται η έννοια του τουρισμού, προκύπτει το ότι η εν λόγω έννοια έχει μία μακρά πορεία μέσα στα χρόνια, καθώς υφίσταται από την αρχαιότητα έως σήμερα και διαφοροποιείται μόνο ώστε να καλύπτει τις ανάγκες της εκάστοτε εποχής.

Το δεύτερο κεφάλαιο, το οποίο αναφέρεται στα οικονομικά μοντέλα, που κατά καιρούς χρησιμοποιούνται, κάνει εμφανές, ότι κανένα από όσα αναλύθηκαν δεν καλύπτει απόλυτα και επιτυχώς τις ανάγκες της οικονομίας μίας χώρας όπως είναι η Ελλάδα.

Στο τρίτο μέρος, όπου γίνεται ο συσχετισμός της οικονομίας με τον τουριστικό κλάδο, φαίνεται ότι οι δύο έννοιες είναι βαθιά συνυφασμένες, καθώς η μία εξαρτάται από την άλλη και της ασκεί επιρροή.

Το τέταρτο μέρος, το οποίο ασχολείται αποκλειστικά με τα Ιόνια νησιά, φανερώνει τον πλούτο, που παρέχουν στους επισκέπτες αλλά και στους μόνιμους κατοίκους. Επίσης, βάσει στατιστικών, παρουσιάζεται η δράση τους ως αρωγός στην ελληνική οικονομία και κυρίως κατά την περίοδο ύφεσης (2010 – 2014).

Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο αποτελεί την έρευνα, που διεξήχθη στην Πάτρα λαμβάνοντας ως δείγμα 30 άτομα. Τα αποτελέσματα, που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο, είναι τα ακόλουθα:

- ✚ Η πλειονότητα των ερωτηθέντων ήταν γυναίκες.
- ✚ Η ηλικιακή ομάδα, στην οποία ανήκουν, είναι 25 – 40.
- ✚ Το μορφωτικό τους επίπεδο είναι πανεπιστημιακό, με πτυχίο από κάποιο ΑΕΙ.
- ✚ Η οικονομική τους κατάσταση κυμαίνεται σε ποσά, τα οποία φτάνουν τις 25.000 ετησίως.
- ✚ Η οικογενειακή κατάσταση της πλειονότητας είναι ο έγγαμος βίος.
- ✚ Η πλειοψηφία προτιμά να ταξιδεύει με αεροπλάνο.
- ✚ Προτιμούν, κατά κύριο λόγο, πλήρη τουριστικά πακέτα κατά τις διακοπές τους.
- ✚ Η οικονομική κρίση επέφερε μείωση στις διακοπές της πλειοψηφίας των ερωτηθέντων.
- ✚ Οι ερωτηθέντες θεωρούν, ότι ο τουρισμός επηρεάζει την οικονομία της χώρας.

- ✚ Οι περισσότεροι συμμετέχοντες στο ερωτηματολόγιο θεωρούν τα Ιόνια νησιά ικανοποιητικό τουριστικό προορισμό.
- ✚ Όσοι δέχονται αυτή την άποψη είναι διότι διαθέτουν ιστορικό πλούτο αλλά και γεωπολιτική θέση.
- ✚ Όσοι δεν θεωρούν τα Ιόνια νησιά ικανοποιητικό προορισμό είναι διότι προτιμούν κάποιο άλλο νησιωτικό σύμπλεγμα.

Βιβλιογραφία

- 1) Ηγουμενάκης Νίκος – Κραβαρίτης Κώστας (2004), Τουρισμός, Εκδόσεις INTERBOOKS, Αθήνα.
- 2) Πρωτοπαπαδάκης Ιωάννης (2003), Τουριστικό Μάρκετινγκ, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα.
- 3) Apostolopoulos, Y., and D. J. Gayle, eds. (2002), *Island Tourism and Sustainable Development: Caribbean, Pacific and Mediterranean Experiences*. Westport CT: Praeger Publishers.
- 4) Baran, P. (1997), *Η Πολιτική Οικονομία της Ανάπτυξης*, Κάλβος, Αθήνα.
- 5) Apostolopoulos Y., s. Sonmez (2001): “Greek Tourism on the Brink: Restructuring or Stagnation and Decline?” In *Mediterranean Tourism: Facets of Socioeconomic Development and Cultural Change*, ed. Apostolopoulos P. Loukissas and L. Leontidou, p. 72 - 88
- 6) Περιοδικό Travel Times (2006), *The Magazine of Greek Tourism & Real Estate*, τεύχος 32, Δεκέμβριος.
- 7) Περιφέρεια Ιονίων Νήσων (2011), Ανακτήθηκε από τον Ιστότοπο: www.ionianisia.gov.gr
- 8) Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Γ. (2004): *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*, Αθήνα: Κριτική.
- 9) Ρίγγας Χ. (2003), «Αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Σημειώσεις στο μάθημα «αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ, Ηράκλειο.
- 10) Ηλιοπούλου Κ. (2010), *Ιόνια νησιά, περιοδικό Τουριστική Αγορά*.
- 11) Ηγουμενάκης Ν. (2000), «Τουρισμός και Ανάπτυξη», Εκδόσεις INTERBOOKS, Αθήνα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερώτηση 1^η: Ποιο είναι το φύλο σας;

Γυναίκα	
Άνδρας	

Ερώτηση 2^η: Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

18 – 24	
25 – 40	
41 – 50	
51 – 65	

Ερώτηση 3^η: Ποιο είναι το μορφωτικό σα επίπεδο;

Υποχρεωτική Εκπαίδευση	
ΑΕΙ	
Τεχνικό	
Μεταπτυχιακό	
Άλλο	

Ερώτηση 4^η: Ποια είναι η οικονομική σας κατάσταση;

Έως 25.000	
Έως 35.000	
35.000 +	

Ερώτηση 5^η: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Σε Σχέση	
Έγγαμος	
Διαζευγμένος	
Άγαμος	
Χήρος	

Ερώτηση 6^η: Πως προτιμάτε να ταξιδεύετε;

Αεροπλάνο	
Πλοίο	
Οδικώς	
Άλλο	

Ερώτηση 7^η: Προτιμάτε Πλήρη τουριστικά πακέτα;

Ναι	
Όχι	

Ερώτηση 8^η: Για ποιον λόγο τα προτιμάτε;

Άνεση	
Σιγουριά	
Πρόγραμμα	
Όλα τα παραπάνω	

Ερώτηση 9^η: Αν δεν τα προτιμάτε, για ποιο λόγο;

Πίεση	
Άγχος	
Κούραση	
Άλλο	

Ερώτηση 10^η: Η οικονομική κρίση επέφερε μείωση των διακοπών σας;

Ναι	
Όχι	

Ερώτηση 11^η: Θεωρείτε τα Ιόνια Νησιά ικανοποιητικό προορισμό για τουρισμό;

Ναι	
Όχι	

Ερώτηση 12^η: Για ποίο λόγο τα θεωρείτε ικανοποιητικό προορισμό;

Λόγω του ιστορικού πλούτου	
Λόγω θέσης	
Λόγω έντονης πολιτισμικής ταυτότητας	
Άλλο	

Ερώτηση 13^η: Για ποιο λόγο ΔΕΝ τα θεωρείτε ικανοποιητικό προορισμό;

Προτιμώ άλλο νησιωτικό σύμπλεγμα	
Δεν τα θεωρώ πολύ γραφικά	
Άλλο	

Σας ευχαριστώ θερμά για τον χρόνο σας!!